

Leren in- met- voor- Arnhem

City Deal Kennis
Maken Arnhem

Magazine over
samenwerken aan
maatschappelijke
opgaven

Uitgave 2026

Voorwoord

Samen bewegen voor een levendige vitale stad

Levend en werkend in Arnhem heb jij als bewoner, student, docent, onderzoeker, professional en/of beleidsmaker je eigen perspectief, ervaring, kennis, interesses, belangen en ambities. Die bepalen hoe je kijkt, waar je mee aan de slag gaat, op welke manier en met welk doel je dat doet.

Juist die verscheidenheid en diversiteit maakt het werken aan de opgaven van Arnhem zo boeiend en uitdagend. Dit magazine is voor iedereen die zich betrokken voelt bij de stad, of je er nu middenin staat of juist van buitenaf meekijkt. Het nodigt je uit om te vertragen, te dwalen, van perspectief te wisselen en je te verwonderen over wat er samen in Arnhem gebeurt. Want de stad is altijd in beweging: soms parallel, soms tegengesteld, maar altijd vol energie en mogelijkheden. Laat je inspireren door de verhalen, initiatieven, beelden en ideeën in dit magazine. Ontdek wat past bij jouw beweging, en benut wat je verder brengt, samen met anderen.

Veel leesplezier!

Annemieke Peeters

Projectleider City Deal Kennis Maken Arnhem

City Deal Kennis Maken Arnhem

Samen leren en werken aan een toekomstbestendige stad

Arnhem is een toekomstbestendige stad die duurzaam, groen, kansrijk en verbonden is. De gemeente Arnhem en kennisinstellingen Rijn IJssel, HAN University of Applied Sciences, ArteZ University of Arts en Hogeschool Van Hall Larenstein vormen een uniek ecosysteem met zowel generieke als brede expertises. Samen met partners, organisaties en inwoners in Arnhem en omgeving zet CDKM zich in voor een toekomst van Arnhem waarin leren levendig en voor iedereen is. Hiervoor gebruiken we een wijkgerichte aanpak die tot uiting komt in labs, werkplaatsen en een groot aantal

projecten verspreid door de stad waarin we samenwerken. CDKM Arnhem organiseert halfjaarlijks het Arnhems leernetwerk, een open netwerk voor mensen die onderwijs en leren verbinden aan de opgaven in de Arnhemse wijken. City Deal Kennis Maken is een landelijk initiatief, waar twintig steden in Nederland actief deel van uitmaken. Hierin staan talentontwikkeling, ondernemerschap én het stimuleren van maatschappelijke betrokkenheid centraal. Dit magazine is mede mogelijk gemaakt met CDKM-subsidie van Regieorgaan SIA.

Colofon

Hoofdredacteur
Henrike Gootjes

Eindredacteur
Jos Koskamp

Redacteur
Yasser Uspessij

Redacteur
Ilse Ronner

Redacteur
Annemieke Peeters

Grafisch ontwerp & Illustraties
Ravenna Buijs

Met medewerking van:
Saskia Weijzen
Gertrude Kuyvenhoven
Belle van Veenendaal
Ingrid Noorman
Merieke den Ouden
John Reardon
Daan van der Linde
Maarten Hennekes
Sanne Claassen
Ace van Trikt
Pleun van Arensbergen
Carin Kampman
Pleun Kievits
Bram Wicherink

Met dank aan:
Monique Heger
Boris Uenk
Lieve van Lutterveld
Sam van Geldrop
Chonja de Graaff
Salma Mamouni
Nardin Yonan
Daniël Gerritsen
John Wijnbergen
Sara van Hees
Jorg Klandermans
Pim van Lanen
Sabine Metaal
Merel Popkema
Daniël Sinke
Tom Tomasowa
Dirk Verkleij
Arjen Wijma

Wendy Kemper-Koebrugge
Anoeska Nas
Wierín Moerlie
Mette Spruit
Fleur van Greuningen
Meike Hoekzema
Dievertje Dautzenberg
Dylan van Voorthuizen
Kosha Zhurbyn
Ediz Turhan
Hussiny Elsayed
Sadé Martijn
Kaya Rivkin Haag
Lykourgos Boras
Jenny Schings
Arjan Keunen
Maritska Witte
John Ragggers
Anna Jüngen

Yvonne de Haan
Laurien Timmermans
Alexander van de Koevering
Jan van Iersel
Nermina Kundic
Jan Fliervoet
Karwan Haider
Constant Hatenboer
Herman Schulte
Walter Verspui
Loes Witteveen
Sarah Zernitz
Ger de Vries
Jesse van Cleef
Kars Deutekom
Corine Snijders
John Johnston
Ben Gal

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
De stad Arnhem herinnert het slavernijverleden	6
Visual Problem Appraisal, De wereld, door film, verbeteren in het klaslokaal	8
Artisteducators: kunst als motor	10
Buurtfeest in Rijkerswoerd	13

Samen leren en samenleven in het Spijkerkwartier
Pag 78

Samen leren in- met- voor- Klarendal	14
Leestips	22
Verhalen die raken: Visual storytelling in het onderwijs	24
Podcast: Hier klopt iets	26
Arnhem School of Social Arts	28
Democratie begint dichtbij	32

De stad Arnhem herinnert het slavernijverleden
Pag 6

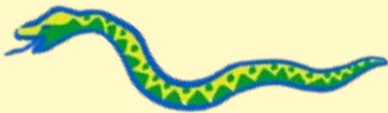

Artisteducators: kunst als motor
Pag 10

Green Entrepreneurship in Arnhem	34
Art breekt de wereld open	37
Perspectieven	38
Samen leren en werken in de wijk: de rol van de wijkdocent	46
Voedselbos Elderveld als sociale en ecologische werkplaats	48
Team NL in Arnhem	50
Arnhems Leernetwerk	51
Oogststraat	56

Perspectieven
pag 38

Adders en ladders
pag 76

Samen leren met- in- voor Klarendal
pag 14

UNESCO-leerstoel bij ArteZ, Kunsteducatie als motor voor sociale verandering	60
Arnhem Studiestad	61
Column: We leiden jongeren op voor een wereld die niet meer bestaat	62
Manifest voor een levendige lerende stad	63
Kom maar op met je eigen school; Collectief Koppig!	69
Kijk- en luistertips	70
Samen leren, samen doen: Hoe Arnhem Oost nieuwe verbindingen smeedt	72
Gemeenschapsschool IKC De Klimboom	74
Adders en Ladders	76
Samenleren en samenleven in het Spijkerkwartier	78
Samen maken we ruimte voor de toekomst	80
Hoe kan je Arnhem-Oost fietsvriendelijk maken?	82
De Rijn spreekt	83

De stad Arnhem herinnert het slavernijverleden

Was het een avond in het teken van bevrijding? Of moest het worden gezien als een herdenking van de gruwelijkheden van het slavernijverleden? Een eenduidig antwoord was er niet: de Ketí Kotí-bijeenkomst aan de Arnhemse Ruitenberglaan op 30 juni 2025 viel moeilijk onder een noemer te vangen. Juist het veelzijdige verhaal van het slavernijverleden stond deze avond centraal.

Door Bram Wicherink

Keti Koti op de HAN-Campus
Ketí Kotí betekent letterlijk “ketenen gebroken” en wordt jaarlijks op 1 juli op tal van plekken gevierd, met name in Suriname, maar ook daarbuiten. Op de HAN-campus in Arnhem werd Ketí Kotí vorig jaar voor het eerst georganiseerd, op de dag voorafgaand aan de internationale feestdag, een dag waarop vooral herdenking centraal staat. De spreker van de avond, journalist Marvin Baapoure Hokstam, nam het publiek mee in het indringende verhaal van de slavernijhistorie. Hij vertelde onder meer over de brute manier waarop tot slaaf gemaakte inwoners van Afrika werden verscheept naar de Amerika’s en het Caraïbisch gebied. Zijn stelling: ‘Sta stil bij het onrecht dat zoveel mensen is aangedaan en wees kritisch op Ketí Kotí als een moment om vrijheid te vieren. Met zoveel gruwelijkheden die indertijd plaatsvonden en de vrijheden die zijn afgenomen, hoe kun je dan eigenlijk feest vieren?’ De avond werd vervolgd met dialoog, ontmoeting, artistieke activiteiten en Caraïbisch eten.

Studenten International Social Work
Hoe ontstond deze Ketí Kotí-bijeenkomst? Eigenlijk met een omweg, zo zal je al lezend merken. In 2024 deed de gemeente Arnhem een oproep aan onder meer CDKM om bewustzijn te creëren onder jongeren over het slavernijverleden van de stad. Eerder dat jaar was er, in opdracht van de gemeente, een onderzoeksrapport verschenen over dit verleden. Een van de belichte onderwerpen in dit rapport is de identiteit van Arnhem als groene “parkenstad”. Een identiteit met een schaduwkant, want deze is geworteld in een koloniale geschiedenis: de stadsparken werden voor een groot deel gefinancierd door de winsten die de koloniën opleverden. Sonsbeek en Zypendaal zijn hier voorbeelden van: prachtige plekken, met een bitter verleden waarin slavernij

een belangrijke rol speelde. Er zijn ook gebouwen die herinneren aan dit verleden, statige panden zoals villa Beaulieu aan de Noordelijke Parallelweg en Bronbeek aan de rand van de stad. De gebouwen geven Arnhem grandeur en zijn tegelijkertijd besmet met de pijn van het slavernijverleden. Vier studenten van de HAN-studie International Social Work (ISW) reageerden op de oproep van CDKM om te komen tot een manier voor bewustzijnsvergroting over het slavernijverleden. De extra opdracht daarbij was om verbinding te leggen met Ketí Kotí. Vanuit Design Thinking-principes ging de groep aan de slag. Dit hield in dat ze eerst de doelgroep (jongvolwassenen van 18 tot 27) en hun behoeften wilden leren kennen. De plek waar ze jongeren interviewden was, heel treffend, park Sonsbeek. Een belangrijke uitkomst van de interviews: de doelgroep vertelde belangstelling te hebben voor een tour in de stad langs belangrijke cultuurhistorische plekken. Met daarbij verstrekking van informatie, bijvoorbeeld via audio in combinatie met een app.

Slavernijsporen in de stad
Een sterk idee was geboren. Een conceptversie van het idee van een stadstour inclusief historisch belangrijke plekken en gebouwen werd door de studenten ontwikkeld en voorgelegd aan de gemeente. Maar zoals dit vaker gaat: het idee stond niet op zichzelf, want ook de gemeente had dit bedacht en dit concept was inmiddels al in ontwikkeling. De studenten deelden hun conceptversie met de gemeente en deze ontwikkelde het idee door tot de mediatour “Volg het spoor”. Niet veel later sloegen de ISW-studenten de handen ineen met HAN Huntu, een community opgericht voor en door studenten uit het Caribisch deel van Nederland en studierend aan de HAN. Het programma voor Ketí Kotí werd vervolgens in gezamenlijkheid opgezet en uitgevoerd. De aankondigingsposter werd gemaakt, er werd hard

Stadsbreed

Foto's: Genaro Manuel

gewerkt voor de voorbereidingen en het publiek werd daarna deel van deze eerste Ketí Kotí-bijeenkomst op de HAN-Campus. De pijnlijke slavernijgeschiedenis blijkt een grote actualiteitswaarde te hebben. De aandacht van het publiek die avond was groot. Mensen willen gedenken en vanuit de historische context stilstaan bij altijd actuele thema's als racisme en migratie. De behoefte aan verhaal, dialoog en uitwisseling bleek groot op 30 juni 2025 en deze behoefte houdt aan: HAN Huntu zal ook dit jaar Ketí Kotí organiseren.

Leestip: Volg het Spoor
In Volg het Spoor ontdek je via tientallen toegankelijke verhalen hoe Arnhem, haar bewoners, bestuurders en gebouwen verbonden zijn met het koloniale en slavernijverleden. Het boek laat zien dat dit verleden niet alleen geschiedenis is. Het is nog altijd voelbaar in de stad van vandaag. Het boek is gebaseerd op onderzoek van Erfgoed Gelderland, uitgevoerd in opdracht van de gemeente Arnhem, en is geschikt voor iedereen die meer wil begrijpen over wie we zijn en waar onze stad haar sporen heeft achtergelaten in de wereld. Een must-read voor Arnhemmers, en een waardevolle aanvulling in het onderwijs bij geschiedenis, burgerschap en erfgoededucatie.

De wereld, door film, verbeteren in het klaslokaal

Door Ilse Ronner

De Visual Problem Appraisal, of VPA, is een innovatief onderwijsconcept. De VPA is gericht op complexe probleem-situaties, dialoog en participatie. Hogeschool Van Hall Larenstein maakt gebruik van deze methode.

VPA is een op film-gebaseerde strategie. Het heeft als doel de probleemanalyse van complexe opgaven te verbeteren en handelingsperspectief voor belanghebbenden te faciliteren. VPA schept, door het gebruiken van film, ruimte voor sociale dialoog. Met andere woorden: het creëert een veilige leeromgeving om perspectieven te verkennen. Voor-delen van VPA zijn dat het makkelijk is om geografische afstanden te overbruggen. Ook is het goed te gebruiken voor zowel participatieprocessen als voor educatieve doel-einden. Deelnemers “ontmoeten” belanghebbenden door middel van hun gefilmde verhalen. Het écht luisteren naar belanghebbenden is daardoor verweven in een VPA.

Een VPA set bestaat uit drie fasen. De eerste fase is een scopingfase waarin deelnemers bekend raken met het onderwerp en de problemen onderzoeken. De tweede fase is een gesimuleerde stakeholder consultatie waarin deelne-mers een aantal interviews bekijken en hierop feedback geven. Het “ontmoeten” van belanghebbenden maakt dat deelnemers de verschillende perspectieven van belangheb-benden zien. Daardoor weten ze dichterbij tot de kern van het daadwerkelijke probleem te komen. In de laatste fase, de actiefase, interpreteren en organiseren deelnemers verwar-rende, contrasterende en elkaar tegensprekende informatie en formuleren ze aanbevelingen voor actie. Dit kan verschil-lende vormen aannemen zoals scenario-ontwikkeling, een beleidsontwerp of uitgebreide projectvoorstellen.

VPA in het onderwijs

Het gebruik van een VPA in het curriculum helpt stu-denten om de beperkingen van conventionele stakeholder-participatiemethoden te duiden en op te lossen. Studenten van de bachelor Management van de Leefomgeving gebrui-ken de VPA regelmatig. Zij gaan aan de slag, met hun kennis en vaardigheden, om plannen te ontwikkelen voor toekomst-bestendige regio's, landelijke gebieden, steden en wijken.

Ook in het curriculum van de bachelor Kust- en Zeema-nagement leren studenten het belang van verschillende sta-keholderbelangen in de context van interactieve planning en beleidsprocessen. De VPA Waddenzee en VPA Kerala's Coast 2003-2020 vergroten de bewustwording van studen-ten door de ervaringen van belanghebbenden.

Studenten leren waarom het belangrijk is deze plannen in samenspraak met (professionele) belanghebbenden en de gemeenschap te ontwikkelen. Ze leren stakeholder- en ge-meenschapsbelangen analyseren, interviewen, interactieve processen ontwerpen en het voorbereiden en uitvoeren van interactieve workshops. De VPA helpt studenten te begrij-pen dat er niet één waarheid is, maar dat iedere stakeholder de realiteit op een andere manier ziet en ervaart.

VPA bij beleidsvorming

In de professionele context wordt VPA Rijntakken (een natura 2000-gebied) gebruikt door trainees en medewer-kers van Rijkswaterstaat om participatieve en deliberatieve governance te analyseren. Hiervoor is een programma opgesteld van een dag waarin scoping, selectie van drie filmpor-tretten, reflectie en discussie plaatsvinden. Hierbij gaat men relatief snel door de stappen van een VPA heen. Ervaringen laten hoge waardering zien, want het zijn niet alleen de usual suspects die vertegenwoordigd zijn en er wordt niet vanuit een projectperspectief geredeneerd.

De toegevoegde waarde zit volgens gebruikers in het verhogen van bewustzijn en inzicht in complexe uitdagingen.

VPA voor dialoog over vergroening

VPA Mijn Tuin is ontwikkeld om te gebruiken in het onderwijs en publieke domein. Deze VPA gaat over leren en beleid maken met betrekking tot burgerparticipatie en klimaatadaptatie in de tuin. Hier komen bijvoorbeeld de beweegredenen van mensen boven water om wel of niet je tuin te vergroenen. Deze set is gebruikt om te experimen-teren met het voeren van een dialoog over vergroening van tuinen in Malburgen.

De VPA leek goed te werken om een dialoog op gang te brengen en de bewoners over het thema te enthousiasme-ren. De concrete vragen die zij stelden, boden kansen voor samenwerking met het onderwijs waarbij bewoners samen met studenten leren. Extra mooi aan dit experiment was het contact met mensen uit de stad, waar de betrokken onder-zoekers anders niet zo snel mee in contact gekomen waren.

Artisteducators

Samenwerken

Door Henrike Gootjes en Gijs Top

Een artisteducator is een maker én educator: iemand die een eigen artistieke praktijk ontwikkelt. Van muziek en beeldende kunst tot theater en dans. Artisteducators zetten de kunsten in om leren, ontmoeting en verandering mogelijk te maken. Niet vanuit een vaste route, maar als leading learner: iemand die samen met anderen onderzoekt, maakt en reflecteert.

Daarvoor gebruiken ze artistieke processen om actuele vragen tastbaar te maken. Ze brengen mensen in beweging, openen ruimte voor verbeelding en dialoog, en verbinden kunst met wat er speelt in de samenleving. Hun werk is contextgevoelig: wat er nodig is, ontstaat in wisselwerking met de groep, de plek en het moment. Zo maken ze betekenisvolle impact op iemands ontwikkeling én op de omgeving waarin ze werken.

Artisteducators beginnen niet met “dit is hoe het moet”, maar met een vraag en een groep. Ze luisteren, sluiten aan, en bouwen samen aan een leer- en maakproces waarin doen, spel, co-creatie en reflectie elkaar afwisselen. Zo stimuleren ze kritisch denken, empathie en bewustzijn en helpen ze (jonge) mensen hun eigen kracht en waarde te ontdekken. Artisteducators werken vanuit gedeeld eigenaarschap: samen zoeken, ontdekken en betekenis geven. In dat proces ontstaan nieuwe perspectieven en krijgt kunsteducatie de ruimte om mensen te verbinden en duurzame verandering in gang te zetten.

Artisteducators in ‘t Broek - Moving (Hi)stories

Tijdens het project werken studenten van de verschillende artisteducatoropleidingen van ArtEZ (theater, dans en beeldende kunst) interdisciplinair samen met bewoners en organisaties in de stad Arnhem, met de wijk als werkplaats en leeromgeving. Studenten gaan de straat op in wijken zoals 't Broek. Ze zoeken naar buurtlocaties waar kunst niet vanzelfsprekend aanwezig is en ontmoeten daar allerlei mensen: kinderen, nieuwkomers, vaste bewoners en toevallige voorbijgangers. Ze luisteren naar hun verhalen, de lokale geschiedenis en onderzoeken hoe mensen zich verhouden tot hun omgeving. Deze ontmoetingen vormen de basis van de kunstprojecten.

Samen met bewoners en organisaties ontwikkelen de studenten creatieve performances, beelden, teksten of andere producten die deze verhalen zichtbaar maken en delen.

Het proces draait niet om een vooraf vastgestelde uitkomst, maar om luisteren, maken, experimenteren en reflecteren. Studenten combineren verschillende disciplines en technieken, van dans tot beeldend werk, en leren zo hoe kunst kan functioneren als middel voor leren, verbinding en gesprek.

Het project stelt studenten in staat om te ervaren hoe kunst en educatie samen kunnen werken aan sociale cohesie en begrip in een gemeenschap. Ze oefenen met het maken van kunst die betekenis geeft aan sociale ervaringen en dragen bij aan het zichtbaar maken van verborgen verhalen in de wijk. Kortom: Moving (Hi)stories is een praktijkvoorbeeld van hoe artisteducators leren werken in de samenleving; niet alleen als artistieke makers, maar ook als bruggenbouwers tussen kunst, mensen en gemeenschappen.

Artisteducator Gijs Top

Gijs Top is een artisteducator. Hij werkte onder andere aan het project Moving Histories en vertelt ons over zijn ervaringen als artisteducator.

‘Ik ben in 2021 afgestudeerd als artisteducator in theater aan ArtEZ in Arnhem. Arnhem is de plek waar ik ben opgegroeid. Deze stad is, en voelt, al mijn hele leven als mijn thuis. Momenteel werk ik aan verschillende projecten. Ik ben enerzijds altijd al gefascineerd geweest door de natuur. Naast mijn werk als theaterdocent plant ik bomen en wandel ik graag in park Sonsbeek of de Veluwe.

Anderzijds voel ik een grote motivatie om mij te verhouden tot maatschappelijke vraagstukken. Als vrijwilliger werk ik bij Changing Stories, waar ik als clown naar AZC’s en vluchtelingenkampen ga om traumaverwerkende creatieve activiteiten te ondernemen met kinderen. Daar leer ik veel over het belang van speelsheid en plezier.’

Ook werkt Gijs bij ArtEZ met het doel om studenten al tijdens hun opleiding kennis te laten maken met de praktijk en de sociale kracht van kunst. Binnen ArtEZ werkt hij aan verschillende projecten waarvoor hij studenten verbindt met maatschappelijke organisaties in wijken in Arnhem, bijvoorbeeld Klarendal, Presikhaaf en ‘t Broek. ‘Dit vind ik prachtig om te doen. Ik vind het ontzettend belangrijk om al vroeg in je opleiding te ervaren en na te denken over wat hetgeen wat je doet kan betekenen voor anderen.’

Gijs verteld over de waarde van wat hij het ‘artisteducator-schap’ noemt: om maatschappelijk verbonden te werken

kunst als motor

‘Het is een voorrecht om te leren van alle diverse mensen die ik ontmoet binnen en buiten mijn werk.’

‘De term artisteducator gaat over iemand die kunst als onderwijsvorm en onderwijs als kunstvorm benadert.’

in een gelijkwaardige en oprechte verbinding met andere mensen. ‘De term artisteducator gaat over iemand die kunst als onderwijsvorm en onderwijs als kunstvorm benadert. Hier gaat het in de eerste instantie over de vraag ‘wie ben jij?’ en ‘wat maakt dat je doet wat je doet?’. Deze benadering contrasteert met andere onderwijssystemen waarin studenten soms als nummer worden gezien en er overmatig resultaatgericht gewerkt wordt, waardoor het belang van het proces soms wordt vergeten.’

‘Mijn grootste motivatie om dit werk te doen, komt voort uit een persoonlijke ervaring van iemand die dicht bij me staat. Het ging niet goed met haar mentale gezondheid en ze kwam terecht in een zorgsysteem dat haar meer heeft beschadigd dan geholpen. De hoofdreden hiervan was het gebrek aan aandacht en tijd om het menselijk contact voorop te stellen. In mijn werk probeer ik hier dan ook de grootste prioriteit van te maken.

Er is van alles aan de hand in de wereld, en soms overweldigt dit mij. Er is veel onrecht en leed. Voor mij zit er hoop in het verbinden met andere mensen. Ik gebruik vaak het voorbeeld van de verbeeldingsvraag ‘wat als?’ Deze vraag zit zo dicht bij angst, want ‘wat als’ er iets ergs gebeurt, of ‘wat als’ dit misgaat? Maar je hoeft de intonatie maar te veranderen en het gaat ineens niet meer over angst maar over mogelijkheden: ‘Wat als’ het zo zou kunnen, of ‘wat als’ we het eens even totaal anders aanpakken dit keer?’

Gijs weet het natuurlijk met het culture te verbinden, ook op momenten waarin we als individuen en als maatschappij voor grote en moeilijk uitdagingen staan, ‘Als we creatief bezig blijven, geloof ik dat we angst om kunnen zetten in hoop en mogelijkheden. Het is een voorrecht om te leren van alle diverse mensen die ik ontmoet binnen en buiten mijn werk. Zoals de natuur ons leert ‘diversiteit is veerkracht’. Mijn wens en advies voor anderen is om ons wat speelsler op te stellen tegenover elkaar en ons niet te laten domineren door te serieuze en systematische manieren van je verhouden tot anderen.’

Artisteducators werken in 't Broek

Meer weten over artisteducators?

In de podcast hier klopt iets waren ook twee artisteducators te gast: één in opleiding en één opleider. Maar Max en Cormac laten zien dat ze eerder peers of collega's zijn, die samen al lerend bijdragen aan een inclusieve en diverse wereld waarin ieder aanwezig kan en mag zijn voor wie hij of is.

Buurtfeest in Rijkerswoerd

Door Bram Wicherink

In het najaar van 2025 werkten vijf HAN-studenten mee aan het basisschoolproject 'Move je buurt'. De studenten, tweedejaars afkomstig van de opleidingen Social Work, Verpleegkunde en Voeding en Diëtetiek, werkten in dit project samen met leerlingen van groep 7 van basisschool Het Klinke. Samen organiseerden ze een verbindend buurtfeest.

Het doel van Move je buurt is dat kinderen ontdekken welke mogelijkheden zij hebben in de maatschappij. In vijf maanden leren studenten en kinderen elkaars leefwerelden kennen en bedenken de kinderen hoe ze hun eigen buurt kunnen verbeteren. Studenten helpen deze plannen te realiseren en geven zo samen met de kinderen hun buurt een boost. De kinderen ontdekken hun talenten en leren trots te zijn op zichzelf, het resultaat en de wijk. Het verbeteren van de buurt kan op allerlei manieren, van buurtfeest tot graffiti-kunstwerk. De kinderen zijn de creatief leiders tijdens dit proces en de studenten hebben de rol van projectleiders.

Het buurtfeest vond plaats op 10 september 2025 in Sport- en Wijkcentrum Rijkerswoerd. Er waren meerdere activiteiten, waaronder een bingo, dansvoorstellingen en een voetbalwedstrijd. Buurtbewoners waren enthousiast over dit aanbod!

Emiel Wagenaar, student Social Work, deed mee aan het project. Hij schreef deze reflectie. 'Het project ging over het geven van burgerschapsonderwijs en dat basisschoolkinderen leren dat ze invloed hebben op hun omgeving. Daar hebben we hen in begeleid met veel plezier! Uiteindelijk hebben we een buurtfeest georganiseerd waar de kinderen zelf de leiding namen in het ontvangen, serveren en vermaken van de buurtbewoners. Daarnaast nam een leerling zelfs het woord voor de hele groep en praatte zo alle activiteiten aan elkaar. Super stoer! Echt heel leuk om te zien dat ze de regie paken over hun eigen feest. Dit is denk ik ook het idee van burgerschapsonderwijs. Dat kinderen leren dat ze regie hebben over hun leven en daarmee ook hun sociale omgeving.'

Samen leren

Door Redactie

‘Arnhem is een stad met twee gezichten: enerzijds welvarend en groen, anderzijds een gebied waar achterstanden en problemen zich opstapelen. De gemeente wil daarom bouwen aan een ongedeelde stad, waar duurzame groei hand in hand gaat met bestaanszekerheid en kansengelijkheid’, aldus Daniël Gerritsen, wijkmanager bij Team Leefomgeving Noord-West voor de gemeente Arnhem. In Klarendal is dat contrast zichtbaar: het is een levendige wijk waar mensen wonen, werken en studeren. Gelegen nabij het centrum, met in het noorden Park Sonsbeek en aan de andere kant Park Klarenbeek, biedt de wijk veel kwaliteit. Tegelijkertijd staan op sommige plekken de leefbaarheid en gezondheid onder druk.

met–

Wijkgericht

in–

voor–

Klarendal

Onder het motto “Alles wat je aandacht geeft, groeit” ontwikkelt Team Leefomgeving een actieplan gebaseerd op het concept Positieve Gezondheid. Daarbij staat niet alleen de afwezigheid van ziekte centraal, maar juist het versterken van veerkracht, eigen regie en het aanpassingsvermogen van bewoners. Het netwerk van CDKM verbindt de wijk met kennisinstellingen als HAN University of Applied Sciences, ArteEZ, Hogeschool Van Hall Larenstein en Rijn IJssel.

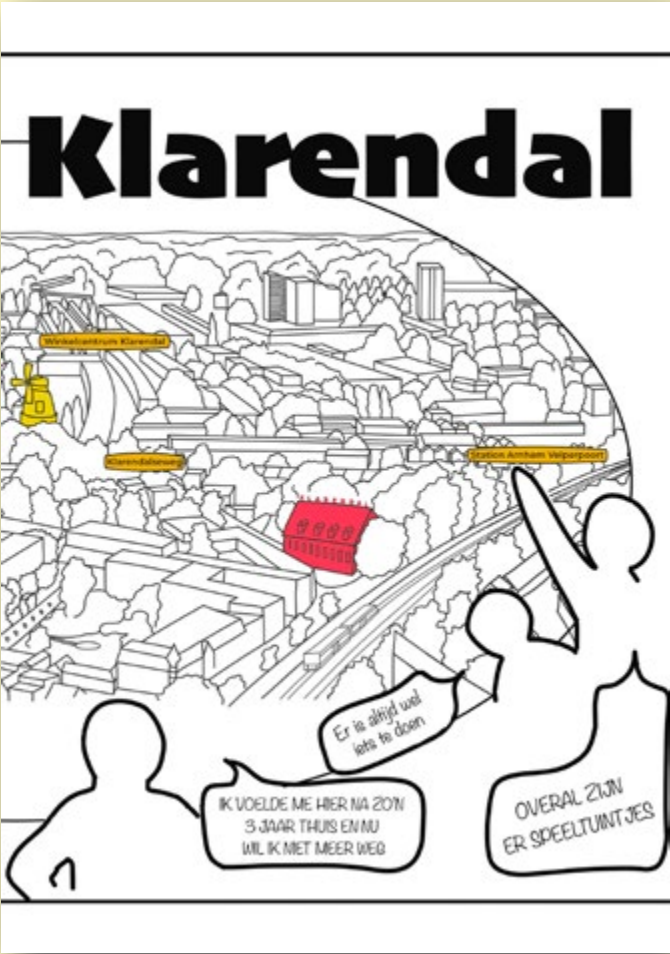
Studenten en onderzoekers helpen om vragen uit de wijk te verkennen en te verdiepen. De samenwerking is actiegericht: beginnen waar kansen liggen, zorgvuldig en vanuit vertrouwen, maar met zichtbare stappen vooruit. Studenten gaan op uiteenlopende manieren aan de slag met *Positieve Gezondheid*. Zij bouwen voort op de veerkracht van bewoners en onderzoeken hoe bewoners meer regie kunnen nemen.

‘Als ondersteuning toegankelijker en dichterbij voelt, kan dat bewoners meer zekerheid en vertrouwen geven.’

Salma Mamouni student HBO-Rechten

Werkwijze studenten Hogeschool Van Hall Larenstein
Een mooi voorbeeld hiervan is het project dat werd uitgevoerd door derdejaarsstudenten van de opleiding Management van de Leefomgeving. Zij worden opgeleid tot proces- en verandermanagers. Door gesprekken met verschillende instanties en personen in de wijk en twee bewonersavonden ontdekten de studenten waar de echte behoefte lag van de bewoners van de wijk. Zij ontdekten dat mensen niet zo goed wisten waar ze terecht konden met vragen of ideeën. Als oplossing ontwierpen de studenten een brochure om te verspreiden door de wijk.
Boris Uenk, een van de studenten die aan dit project werkte, beschrijft de living lab-setting waarin samenwerking en ontmoeting belangrijker zijn dan het eindproduct. ‘Tijdens het project is mij bijgebleven hoe belangrijk het is om in gesprek te gaan met de bewoners om de wijk echt te leren kennen. Een simpele wandeling door de wijk of een klein praatje maken in het buurthuis maakt al een groot verschil.’ Hier zit ook gelijk de zoektocht, want hoe balanceer je tussen het leerproces van de student en de fuik van een tunnelvisie op het eindproduct? Studenten werken met portfolio’s om hun leerproces te duiden, want ook aan een “mislukking” van een project kunnen studenten een waardevolle leerervaring overhouden. Voor Chonja de Graaff was het hoe dan ook een waardevolle ervaring. Zij woont al een aantal jaar dichtbij Klarendal, maar kwam er eigenlijk nooit. ‘Het afgelopen halfjaar ontdekte ik dat Klarendal een plek is die je niet snel loslaat. Zelfs nu het project voorbij is, ben ik er nog vaak te vinden. De gezelligheid maakt dat de wijk voelt als thuis. Met wederzijds respect en een open houding leer je namelijk binnen een paar maanden de halve wijk kennen. Het was dus een geslaagd project, met dank aan de Klarendallers.’

Brochure door studenten van Hogeschool van Hall Larenstein

Van poeplucht naar een plek om je huisdier te gedenken
Toen Carin Kampman in april 2023 als stadsmarinier in Klarendal begon, viel haar een groen plaatsje op, verstild met mooie bomen, een grasveldje en paadje erdoorheen. Maar er was niemand en het stonk naar poep. ‘Hier gaan we iets moois van maken’, dacht ze. Ze vroeg studenten van ArteZ met haar mee te denken over een nieuw ontwerp ontwerp en bestemming voor deze plek.

John Reardon is docent bij ArteZ en onderdeel van het team van de International Master Artist Educator (IMAE). ‘Als masteropleiding zijn we geïnteresseerd in sociale en openbare ruimtes, in groepen en gemeenschappen en in hoe we met elkaar kunnen samenwerken.’ Toen Stadsmarinier Carin Kampman voorstelde of IMAE niet iets kon bedenken voor de groene plaats aan de Paulstraat in Klarendal, werd hij dan ook direct enthousiast.

De plek moest opnieuw worden ingericht en de ArteZ-studenten werden onder leiding van John, betrokken om te bedenken hoe deze plek betekenisvol kon worden ingericht. Na veel bezoekjes en gesprekken met buurtbewoners en andere betrokkenen ontwikkelden ze een low budget, onderhouds-arm project. ‘We wilden de ruimte opnieuw ontwerpen tot een plek waar we de dieren waarvan we houden en met wie we leven, kunnen eren en herdenken. Dit door de perceptie van deze plek te veranderen van een “lege ruimte” waar honden poepen, naar een geliefde en unieke plek van herinnering voor de bewoners van Klarendal en Arnhem.’

Het resultaat was een PET Memorial: want als je ergens een gedenkplaats voor huisdieren van maakt, laat je uit respect daar je hond toch niet meer poepen? Carin was enthousiast en zette in op realisatie. ‘Niet alle ideeën waren haalbaar, zoals de verlichting of metalen naamplaatjes op tegels. Voor de gemeente moet het goed te beheren zijn’, legt Carin uit. Gekozen is voor herinrichting met nieuwe planten, bloemen, een paadje en een nieuwe uitgang richting de molen. Ook komt er een kunstobject van lokale ondernemer Wouter Groenendijk van het bedrijf Apetrots, waar mensen penningen, halsbandjes of andere herinneringen aan overleden huisdieren kunnen ophangen. Met lokale ondernemers wordt ook gezocht naar een mogelijkheid om “dog-tags” te maken met de naam van het overleden huisdier.

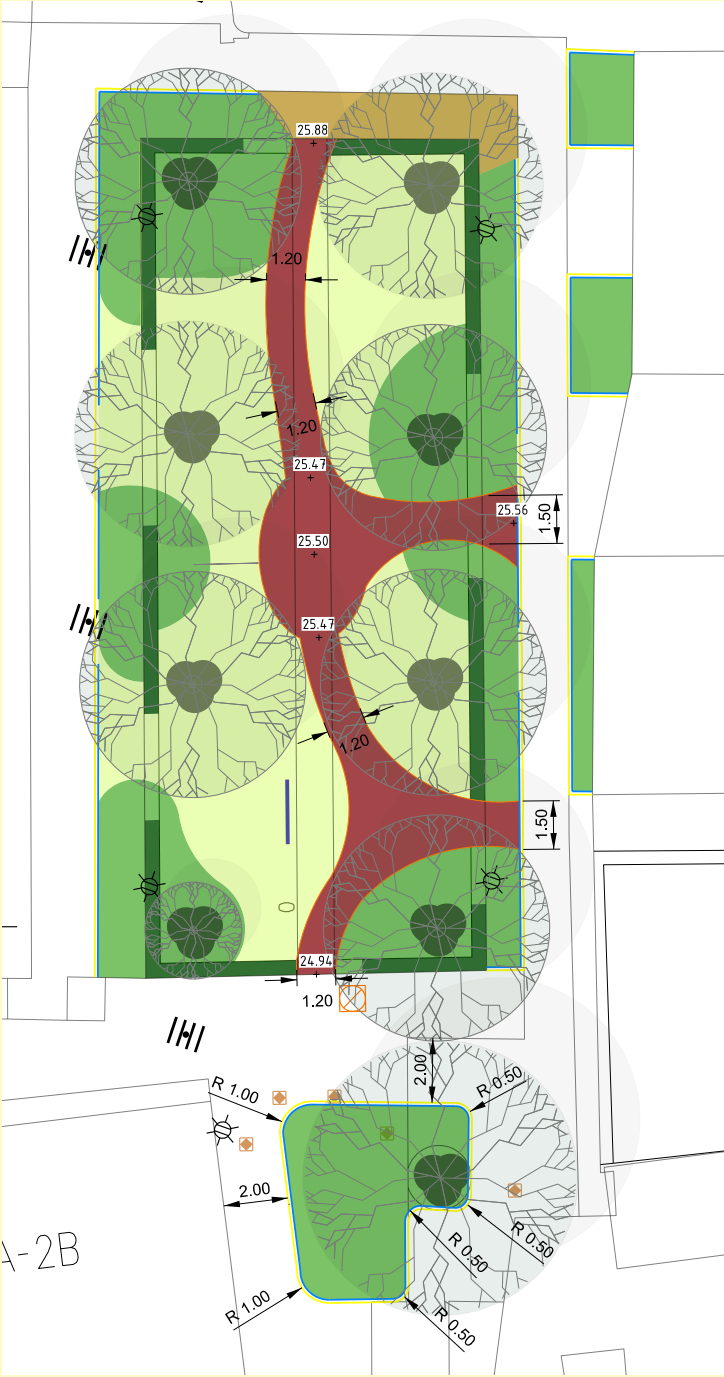
‘Deze plek verdient het om een plek van verbinding te zijn waar mensen elkaar ontmoeten, in gesprek gaan over hun huisdier of wat hen verbindt in deze prachtige wijk’, zegt Carin. Dit voorjaar gaat de schep in de grond, wordt er aangeplant en het kunstwerk onthuld. ‘Ik ben de studenten van ArteZ ongelooflijk dankbaar voor hun creativiteit. Het project is een mooi voorbeeld van hoe gemeente, kennisinstellingen, lokale ondernemers en inwoners samen de leefbaarheid van de wijk versterken.’

Ontwerpschets: Wouter Groenendijk

‘Ik kende Klarendal nog niet goed, maar door dit project heb ik de echte Klarendallers leren kennen en ervaren hoe hecht en trots deze wijk is.’

Lieke van Lutterveld student

Locatie en ontwerpen dierenherdenkingspark

Ingezonden foto's
fotowedstrijd Klarendal

1

2

3

4

5

6

7

8

1. Alice

2. Gerard Mulder

3. Mark Bosch

4. Sam Walsh

5. Jay Almancil

6. A. Jansen

7. Robin te Selle

8. Freekje Mollenhof

‘Ik kom hier zelf niet uit de buurt, en kende Klarendal voor dit project ook nog niet. Maar wat is dit een unieke en mooie wijk met mensen met een open houding.’

Sam van Geldrop student

Het Klarendal van de toekomst

Inmiddels starten er weer nieuwe studenten in de wijk. Nardin Yonan, student Voeding en Diëtetiek aan de HAN, is een van die studenten. Voor haar staat één vraag centraal: hoe zorg je dat gezondheidsadvies ook echt leidt tot verandering in het dagelijks leven? Tijdens haar studie groeide haar interesse in de impact van voeding en leefstijl op gezondheid. ‘Je ziet hoe groot de invloed daarvan is op iemands kwaliteit van leven’, vertelt Nardin. ‘Zeker nu leefstijlgerelateerde aandoeningen steeds vaker voorkomen.’

Die motivatie werd sterker tijdens haar stages bij twee diëtistenpraktijken. Ze ervaaarde daar hoe persoonlijke begeleiding mensen kan helpen om stap voor stap hun leefstijl aan te passen. ‘Het gaat niet alleen om voedingsschema’s, maar om gedrag, motivatie en ondersteuning.’ In haar afstudeertraject Praktijkinnovatie in Zorg en Welzijn zal Nardin samenwerken met de gemeente Arnhem aan het project Borging Gezondheidschecks. Daarbij richt ze zich op de vraag wat er gebeurt ná een gezondheidscheck: “Hoe zorg je dat inwoners daadwerkelijk iets doen met de adviezen die zij krijgen en hoe organiseer je passende opvolging en begeleiding?”

Door die vragen te onderzoeken wil Nardin bijdragen aan een aanpak waarbij gezondheidschecks niet op zichzelf staan, maar onderdeel worden van een bredere ondersteuning in de wijk. ‘Ik hoop dat mensen zich gesteund voelen om kleine stappen te zetten richting een gezondere leefstijl. Juist die stappen kunnen op de lange termijn veel verschil maken.’

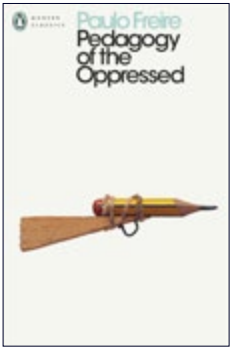
Al deze ervaringen laten zien dat deze samenwerking grote meerwaarde heeft. Team Leefomgeving, bewoners en opleidingen bewaken de lange lijnen; studenten brengen een frisse blik, onverwachte oplossingen en tijdelijke slagkracht bij specifieke vragen. Zo bouwen we voort op eerdere ervaringen en onderzoeken, en versterken we wat al in gang is gezet. Daniël Gerritsen kijkt tevreden terug op het werk van de studenten. ‘Het is leuk om hun frisse blik op onze opdrachten te zien en hen bekend te maken met het werk van de lokale overheid. Hun werk heeft in ieder geval bijgedragen aan de versterking van de band tussen de inwoners van Klarendal en het werk dat wij als Wijkmanagers doen.’ Het lijkt te kloppen: alles wat je aandacht geeft, groeit.

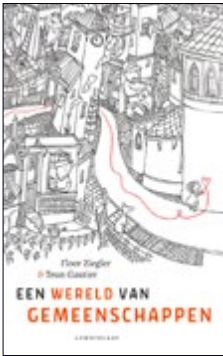
Gevormd of Vervormd
Het onderwijs vormt niet: het vervormt. Dat komt doordat het uitgaat van verkeerde aannames. Neem de aanname dat je eerst jarenlang moet leren voor je kan meedoen aan het maatschappelijk leven, of de aanname dat kennisverwerving het best in kleine brokjes gebeurt, waarbij je voortdurend toetst. Deze aannames leiden tot een cultuur waarin alles meetbaar moet zijn en waarin diploma’s je gevoel van eigenwaarde kunnen maken of breken. Het onderwijs kan zoveel beter vindt Jan Bransen, auteur van dit boek en emeritus hoogleraar aan de Radboud Universiteit. Het kan vormen, en om dat te bereiken moet het roer om. Primair onderwijs hoort te draaien om de ontwikkeling van het zelfvertrouwen, zodat kinderen hun stemmen durven te verheffen. Het voortgezet onderwijs hoort ervoor te zorgen dat jongeren een positie verwerven waarin ze ertoe doen, op school en op straat. En al het zogenaamde “hogere onderwijs” organiseren we voortaan in duale trajecten, waarin leren en werken samengaan.

Op de rem! Voorbij de hypernervieuze samenleving
Het is bekend dat de mentale gezondheid van velen onder druk staat. Toch ontbreekt het nog altijd aan een strategie om de dieperliggende oorzaken van mentale problemen aan te pakken. In plaats van mensen beter om te leren gaan met de druk die de huidige samenleving legt op de mentale gezondheid, stelt de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving voor om meer oog te hebben voor de oorzaken van deze druk. Die druk ligt in de “hypernervieuze samenleving”. Deze tot rust brengen is geen luxe, het is keihard nodig voor onze toekomst. Het vraagt om een diepe cultuurverandering van ons allemaal. Een geweldig rapport, dat (mentale) gezondheid adresseert op niveau van systeem en cultuur, en dat nog veel te weinig aandacht krijgt.

Pedagogy of the Oppressed
Paulo Freire schreef in 1970 Pedagogy of the Oppressed tijdens zijn ballingschap in Chili. Hij was ervan overtuigd dat onderwijs een politiek proces is dat ofwel onderdrukking versterkt, of juist bewustzijn en vrijheid bevordert. Freire bekritiseert het traditionele model waarin leraren kennis “storten” in passieve studenten en pleit voor probleemstellend onderwijs, dialoog en kritisch bewustzijn. Dit stelt leerlingen in staat hun sociale realiteit te begripen en te transformeren. Het boek blijft actueel voor wie onderwijs wil inzetten om inclusie te bevorderen, macht eerlijker te verdelen en bij te dragen aan een rechtvaardigere samenleving.

Een wereld van gemeenschappen
Floor Ziegler en Teun Gautier nemen je mee op een inspirende reis door Nederland. In hun nieuwe boek Een wereld van gemeenschappen ontdek je hoe burgers overal in dorpen en steden het verschil maken. Van energiecoöperaties die met de winst sociale woningen bouwen,

tot dorpen waar ouderen zelf de zorg regelen. Gemeenschapszin is hét thema van deze tijd. Geen top-downoplossingen, maar horizontale samenwerking op basis van gelijkwaardigheid. Lokale initiatieven zijn een bron van inspiratie voor overheden die vastlopen in anonimiteit. In reportages, verhalen en interviews laat het boek zien hoe een wereld kan worden opgebouwd op basis van gelijkwaardigheid en partnerschap. Het boek is interessant voor mensen die bij willen dragen aan gemeenschapszin en het mooier, duurzamer of meer verbonden maken van de samenleving.

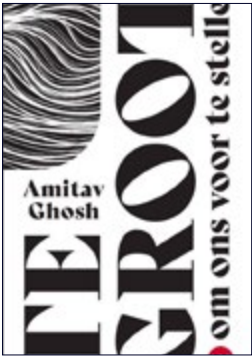
Maar dat begrijp jij toch niet
Karim Amghar kent de onderwaardering van mbo’ers uit eigen ervaring. Als student kreeg hij te horen dat hij “lager” opgeleid was en dus niet mee kon praten. Nu, als docent, schrijver en programmamaker, ziet hij hoe MBO’ers nog steeds te maken hebben met onderwaardering. Ze krijgen minder kansen, minder waardering én minder salaris dan “hoger” opgeleiden. En dat terwijl ze onmisbaar zijn voor onze samenleving. In dit hartstochtelijke pamflet rekent Karim Amghar definitief af met de vooroordelen over het mbo en laat zien: het MBO is juist het Meest Belangrijke Onderwijs van Nederland.

Wij zijn geen machines
Wij zijn geen machines, geen algoritmes, geen computers. Toch denken we vaak in zulke beelden over onszelf en worden we ook zo aangesproken. Die denkfout heeft gevolgen: we richten onze wereld, inclusief onderwijs, in alsof die een machine is: efficiënt, voorspelbaar, maakbaar en controleerbaar. We denken over mensen als te ontwikkelen met de juiste (evidence based) interventies. Maar dat is niet alleen dodelijk saai, het is ook vernietigend volgens de auteurs. In dit boek gaan Walter Breukers en Jaap Godrie op zoek naar een radicaal ander mensbeeld. Hun tocht begint in de wereld van organisaties en voert langs wetenschap, filosofie, kunst en geschiedenis. Zo ontstaat, laag voor laag, een hoopvol en springlevend zelfbeeld. Verwacht geen blauwdruk of kant-en-klaar antwoorden, maar een boek vol onverwachte wendingen en inzichten.

Hospicing Modernity
Dit boek, daagt lezers uit om de destructieve patronen van ons moderne leven onder ogen te komen, en om verantwoordelijk in de wereld te zijn. Het boek leest makkelijk, maar de boodschap is dat niet. Het boek bevat geen quick-fix plan voor een beter, lichter morgen. De auteur Vanessa Machado de Oliveira daagt ons uit om juist onze verlangens naar antwoorden, oplossingen, zekerheid en maakbaarheid te zien in het licht van de sociale ongelijkheid en ecologische onduurzaamheid. In plaats van mee te gaan in moderne change-maker narratieven, vraagt ze zich af hoe we kunnen leren om onze realiteit onder ogen te komen met bescheidenheid en aansprakelijkheid. Hospicing Modernity vraagt meer van ons, niet om nog harder te werken, maar om ons actorschap in de wereld zoals die is onder ogen te komen, en vaker stil te staan.

Te groot om ons voor te stellen
In Te groot om ons voor te stellen onderzoekt Amitav Ghosh het onvermogen van kunst en literatuur, maar ook van geschied-

schrijving en politiek, om de schaal en het geweld van klimaatverandering te vatten. Hij stelt dat de klimaatcrisis ook een cultuurcrisis is en dus een crisis van de verbeelding. Het is een indringend werk over de paradoxale opdracht van cultuur in onze tijd: wat we gangbaar vinden, moeten we als onwaarschijnlijk voorstellen. En het onwaarschijnlijke dat zich in de realiteit voltrekt, moeten we presenteren als het realistische. Het boek is een oproep aan ons allemaal om, buiten alle kaders om, nieuwe voorstellingen van het goede leven te verbeelden die de huidige realiteit ombuigen in een leefbare toekomst.

Overstag: Zeilend naar een duurzame toekomst
Floris van Hees en Ivar Smits vertrokken met een missie: oplossingen vinden voor een ecologisch houdbare en sociaal rechtvaardige wereld. Als Sailors for Sustainability zeilden zij acht jaar rond de wereld en bezochten zeventig inspirerende initiatieven: van circulaire landbouw tot hernieuwbare energieopwekking en het toekennen van rechten aan de natuur. Overstag is het indringende verslag van hun zeilavontuur, hun persoonlijke transformatie en de hartverwarmende ontmoetingen die zij overal ter wereld hadden met duurzame pioniers. Een duurzame toekomst is mogelijk en dit boek toont hoe iedereen het verschil kan maken.

De wilde wereld: een nieuwe relatie met de natuur
Terwijl mensen over de hele wereld tijdens de coronapandemie binnenbleven, kwam de natuur tot leven. Vogels floten erop los, de lucht was frisser dan ooit en de herrie van het verkeer verstomde. Walvissen waren voor even verlost van, door zeetankers veroorzaakte, geluidsoverlast en zeeschildpadden legden hun eieren op verlaten stranden. Dit tijdelijke venster op een andere wereld geeft hoop voor de toekomst. De coronapandemie wijst ons op het feit dat we niet zijn losgezongen van de materiële wereld, maar hier een integraal onderdeel van uitmaken. Alles is met elkaar verbonden en het wordt tijd dat we deze ecologische verbondenheid gaan voelen en erkennen. Maar hoe doe je dat? Hoe raak je verbonden met de omgeving, met de natuur? Waar begint die relatie? In De wilde wereld onderzoekt Sandra Bloemink deze vragen. Ze sprak hiervoor met vooruitstrevende wetenschappers, kunstenaars, schrijvers en denkers die zoeken naar nieuwe perspectieven op de omgeving.

Visual storytelling in het onderwijs

Verhalen

Door Pleun van Arensbergen

Hoe breng je een maatschappelijk vraagstuk over zonder een rapport van twintig pagina's? Die vraag stond aan de basis van de nieuwe module Visual Storytelling binnen de opleiding International Development Management (IDM) van Hogeschool Van Hall Larenstein. In plaats van vooral te schrijven, werden studenten uitgedaagd hun verhaal te vertellen met beeld: via fotografie, video, illustratie, collage of een combinatie daarvan. Het resultaat? Twintig studenten, twintig heel verschillende verhalen, maar allemaal met hetzelfde doel: mensen laten kijken, nadenken en voelen.

De module werd dit studiejaar voor het eerst aangeboden als onderdeel van de Capita Selecta in het derde jaar van de opleiding. Studenten kiezen daarin twee modules van elk drie studiepunten. Waar andere modules vaak een inhoudelijk thema hebben, zoals

waterzekerheid, natuurherstel of landbouwsystemen, draait Visual Storytelling juist om de vorm waarin een verhaal wordt verteld. In het onderwijs ligt de nadruk vaak op tekst. Dat blijft belangrijk, maar het laat niet altijd ruimte voor andere manieren van denken en maken. Deze module nodigt studenten uit om hun creativiteit te benutten en verhalen ook visueel te vertellen. Studenten kiezen zelf hun onderwerp, doelgroep en medium. Die vrijheid vraagt ook om eigenaarschap. In zeven weken ontwikkelen ze hun verhaal: van eerste idee tot een visueel eindproduct.

De bijeenkomsten vonden om de week plaats, in kleine groepen. Ze bespraken thema's zoals visuele taal, narrative structuur en ethiek, bekeken verschillende professionele voorbeelden ter inspiratie, maar het belangrijkste onderdeel was het bekijken van

elkaars werk. Studenten namen foto's, schetsen of videofragmenten mee en kregen feedback van medestudenten en docenten. De sfeer leek soms meer op een atelier dan op een traditioneel college: studenten inspireerden elkaar, stelden vragen en dachten met elkaar mee.

Thema's die studenten bezighouden

De vrijheid in onderwerpkeuze leidde tot een flinke verzameling verhalen. Studenten werkten onder andere aan thema's als kapitalisme, consumptiegedrag, voedselverspilling, natuurbescherming en de relatie tussen mens en natuur. Opvallend was hoe persoonlijk sommige onderwerpen werden. Een aanzienlijk deel van de vrouwelijke studenten koos thema's rond seksisme, intimidatie en onveiligheid voor vrouwen. Dat zorgde tijdens de bijeenkomsten

voor open gesprekken waarin ervaringen en perspectieven werden gedeeld.

Een student maakte bijvoorbeeld een strip over alledaags seksisme. Ze interviewde mannen en vrouwen over hun ervaringen en verwerkte fragmenten uit die gesprekken in getekende scènes. De illustraties maken zichtbaar hoe subtiel en alledaags sommige vormen van seksisme zijn.

Een andere student maakte een dagboek met verhalen van jonge vrouwen die ooit zijn lastiggevallen, maar daar zelden over praten. Het dagboek ziet er zacht en bijna meisjesachtig uit, met tekeningen en korte teksten. Juist dat contrast maakt de impact van de verhalen sterk.

Persoonlijke verhalen

Sommige studenten kozen een onderwerp dat heel dicht bij henzelf lag. Een student maakte

Visueel verhaal over PCOS gemaakt door een student

‘Allemaal met hetzelfde doel: mensen laten kijken, nadenken en voelen.’

die raken

bijvoorbeeld een visueel verhaal over depressie. Hij vertelde dat het moeilijk is om in woorden over te brengen hoe het voelt. Met beeld lukt dat wel. Het resultaat is een persoonlijk en indringend verhaal dat veel zegt zonder veel tekst nodig te hebben.

Andere studenten verbonden hun eigen leven aan grotere maatschappelijke thema's. Een student maakte bijvoorbeeld een korte video waarin hij een dag uit zijn leven volgt. Het begint bij opstaan, douchen en ontbijt maken. Tussendoor schakelt het beeld naar plekken waar water schaars is of waar conflicten ontstaan rond avocado's (die hij gebruikte bij zijn ontbijt). Zo laat hij zien hoe dagelijkse keuzes in Nederland verbonden zijn met situaties elders in de wereld.

Ook gezondheid kwam aan bod. Een student maakte een visueel verhaal over PCOS, een

hormonale aandoening waar veel vrouwen mee leven. In haar project combineerde ze cartoons met foto's van zichzelf om te laten zien hoe het voelt wanneer anderen jouw verhaal bepalen en hoe belangrijk het is om je eigen stem te laten horen. Een andere studente onderzocht polarisatie rond vluchtelingen. Zij bezocht meerdere keren een asielzoekerscentrum, sprak met bewoners en fotografeerde elementen uit hun dagelijkse leven om juist de overeenkomsten zichtbaar te maken.

Een andere manier van leren kijken

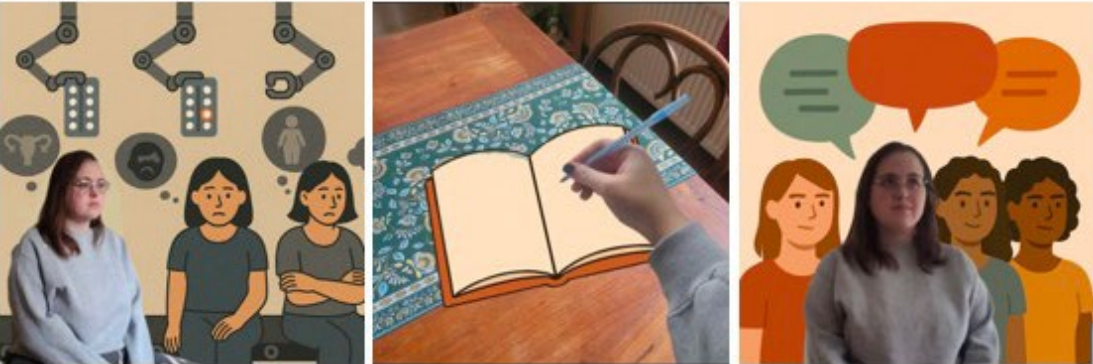
Wat opviel tijdens de module was de inzet van studenten. Veel studenten gingen actief op pad: ze deden interviews, bezochten locaties of leerden zichzelf nieuwe technieken. Uit de feedback van studenten kwam steeds hetzelfde naar voren dat de vrijheid om

creatief te werken werd enorm gewaardeerd. Ook het samen bekijken van elkaars werk en het geven van feedback werd als inspirerend ervaren. Visual storytelling laat zien dat maatschappelijke vraagstukken niet alleen door mid-

del van tekst besproken hoeven te worden. Beelden kunnen emoties oproepen, empathie creëren en gesprekken openen die anders misschien niet plaatsvinden.

Voor studenten blijkt het bovendien een manier om hun betrokkenheid bij maatschappelijke thema's te verdiepen. Door een verhaal visueel te maken, moeten ze keuzes maken: wat wil ik laten zien, vanuit welk perspectief en voor wie? Juist dat proces van kijken, onderzoeken en verbeelden maakt dat studenten niet alleen een verhaal vertellen, maar ook zelf anders naar de wereld gaan kijken.

Hier klopt iets

Inspiratie en methoden

Door Saskia Weijzen

In deze podcastsreeks gaan Annemieke Peeters en Saskia Weijzen in gesprek met liefdevolle en creatieve Arnhemse docenten, onderwijsdirecteuren, makers en opvoeders die in hun denken en doen een inclusieve, sociale en bloeiende stad voor ogen hebben. In elke aflevering vertellen docenten en makers hoe ze kijken naar onderwijs en leren in deze tijd, wat ze om zich heen zien,

wat ze proberen in beweging te brengen, hoe ze dat doen, en waarom dat (hard) nodig is. Hun verhalen laten zien dat er iets klopt in het Arnhemse onderwijs, dat er een beweging gaande is, die soms al verbonden is met elkaar en soms nog niet. We zijn ervan overtuigd dat de verhalen van deze docenten en makers exemplaren zijn voor wat er breder in het onderwijs gaande is uit liefde voor (jonge) mensen.

Podcast

Tamara: Niemand is een teleurstelling

In deze aflevering vertelt Tamara, docent en lid management van het Beekdallyceum in Arnhem, over haar liefdes: voor dansen, voor haar loodgieter, voor haar moeder, en voor alle mensen en kinderen als complete, hele wezens. Waar we in het onderwijs er vaak van uitgaan dat kinderen (nog) iets moeten worden, kijkt Tamara liever wie ze zijn en wat ze meebrengen in de wereld, als mede-vormgevers van die wereld.

We praten met Tamara over hoe gekunsteld en onwenselijk het eigenlijk is om kinderen in onderwijs in te delen in cognitieve niveaus en om onderwijs aan te bieden in vakken. Eerst en vooral zou elke docent pedagoog moeten zijn.

Susanne: Je hoofd een keer kunnen uitzetten

In deze aflevering spreken we Susanne, docent en projectleider bij Rijn IJssel. Susanne vertelt over leren dat niet (alleen) via het hoofd gaat, maar ook via het lijf én het hart. Ze gelooft in dit "muzische" leren, omdat het inclusief is en omdat het uitgaat van wat we eigenlijk, vanuit onze natuur, al weten, maar soms afgeleerd hebben. Muzisch leren laat nieuwe mogelijkheden zien van samen zijn in de wereld en stimuleert (jonge) mensen actief om bij te dragen aan het vormgeven van de wereld. In deze gepolariseerde tijd lijkt dat relevanter dan ooit. Susanne probeert dit muzische leren uit met zowel studenten als collega's.

Dorien: Al die ondertiteling voelt een leerling onmiddellijk

Deze aflevering met Dorien, docent op het Olympuscollege in Arnhem en systemisch coach, zet flink aan tot denken: hoe lukt het ons, als moeder, als partner, en als begeleider van studenten, om uit te zoomen? Leggen we dekentjes of erkennen we wat er is? En vertellen we onze ondertiteling genoeg?

Naast Doriens open, reflectieve en heldere pleidooi voor een systemische grondhouding in het onderwijs als voorwaarde voor leren, geeft Dorien een fris perspectief op verandering van het onderwijssysteem. Zou verandering van het systeem eigenlijk een verandering van onze eigen grondhouding zijn? Wat zou er gebeuren als we in het onderwijs alle leerlingen en onszelf steeds zien met alles wat er is, niet oordelen, en zorgen voor een goede balans tussen geven en nemen?

Sylvia: Het vak teruggeven aan de leerkracht

Als Sylvia bij de start van haar baan als bestuurder bij het Arnhemse Fluvius (nu Flores Onderwijs) merkt dat onderwijs alleen bekostigd wordt voor de "uitvoering" dan is ze stomverbaasd. Hoe kan het dat een beroep dat zo ingewikkeld is niet bekostigd wordt voor ruimte om te leren en te ontwikkelen in en van het vak? Hoe kan het bestaan dat er andere mensen dan de docent zelf gaan over onderzoek, (les)ontwikkeling of evaluatie in dit vakgebied, en dat het vak van leerkracht soms gereduceerd wordt tot het uitvoeren van de methode? Het vak moet in zijn geheelheid weer terug naar de leerkracht, vindt Sylvia. Ze voelt dat minder fragmentatie en meer samenwerking nodig zijn. Hoe zou het zijn als we onderwijs en samenleving meer als een geheel zien?

Ruimte om je eigen koers te kiezen

Door Job Koskamp

Bij Arnhem School of Social Arts (ASSA), een initiatief van Bureau Ruimtekoers, trekken jongeren samen met professionele kunstenaars de wijken in. Daar ontwikkelen zij zélf sociaal-artistieke projecten waarmee ze reageren op maatschappelijke vraagstukken. Zo ontwikkelen zij vaardigheden die hen helpen om autonoom, creatief en in verbinding met de maatschappij te handelen.

‘De studenten ervaren dan hoe leuk het contact kan zijn met mensen als je ze vanuit interesse benadert.’

Foto: Amber van den Heuvel

Foto: Amber van den Heuvel

Fleur van Greuningen is programmaker bij Ruimtekoers en ontfermt zich over ASSA. De naam Ruimtekoers is treffend: volgens Fleur is het belangrijk om jongeren ruimte te bieden in hun doen en laten en dat vertaalt zij ook naar ASSA. ‘Jongeren worden letterlijk vrijgelaten in de wijk en creëren daar sociaal-artistieke kunstprojecten die zij zelf bedenken en uitvoeren’ Dit alles natuurlijk wel onder begeleiding van ervaren kunstenaars. Zij leren jongeren om participatieve kunst- en ontwerpmethodes toe te passen in de wijk.

Wij zijn de stad

Wij zijn de stad is één van de courses van ASSA, welke in samenwerking met het Olympus College wordt georganiseerd. Het is de derde keer dat ASSA de mavo 3-leerlingen van het Olympus College mee de wijk in neemt.

Dit keer werken ze aan hun eigen fotografieproject, vanuit de vakken cultureel kunstzinnige vorming, maatschappijleer en aardrijkskunde. In groepjes trekken de leerlingen de wijk in. Het doel? Een drieluik over een persoon uit de wijk Malburgen met als thema de pluriforme samenleving. Hoe ze dat vervolgens invullen, bedenken ze zelf. Zo heeft één groepje het idee om de moeder van één van de jongens te vragen. Haar familie kwam jaren geleden vanuit de Kei-eilanden naar Nederland; dat leek de jongens wel een goed onderwerp. ‘Molukkers zijn hier niet zomaar naartoe gekomen, maar er staat bijna niets over in de geschiedenisboeken’, vertelt de moeder. ‘Er zijn weinig mensen die weten hoe het zit. Ik vind het leuk erover te vertellen.’

Foto: Amber van den Heuvel

Foto: Samira Souhoka

Het werken aan het project vergaat de jongens goed. ‘Het is wel veel werk: iemand zoeken om een foto van te maken, afspreken en fotograferen’, aldus één van de jongens. ‘Maar ik vind het wel interessant om meer te leren over iemands achtergrond.’ Het eindresultaat is goed gelukt, dat zal uiteindelijk tentoongesteld worden in Rozet. De meerwaarde van dit project ligt volgens Fleur vooral in het leren buiten de context van school. ‘Levensecht leren in plaats van uit een boek, het gaat allemaal niet vanzelf, het vraagt echt wat van ze,’ zegt ze.

Buurt in zicht

Buurt in zicht is een ander project, waarbij onder andere de samenwerking met Rijn IJssel is opgezocht. Studenten Sociaal werker bedenken, maken en presenteren samen met kunstenaars en bewoners een creatief wijkproject. Op zes verschillende plekken in de wijk vinden verschillende courses plaats, bestaande uit zeven sessies. De kunstenaars hebben een coachende rol en werken zij aan zij met de jongeren, niet als docenten, maar als makers.

Buurt in zicht bestaat dus uit een breed palet van verschillende

courses, bijvoorbeeld: fashion, creative writing of fotografie. Bij die laatste gaan deelnemers in de eerste sessie eerst in stilte de straat op. Ze maken met hun telefoon foto’s van wat ze interessant vinden en bespreken hun bevindingen met elkaar. Daarna bezoeken ze ter inspiratie de foto-expositie van maker Milan Schellingerhout in Museum Arnhem. Aan het einde van de course trekken de studenten met een analoge camera de wijk in om hun eigen foto’s te maken en vervolgens te ontwikkelen bij Analooq Studio Arnhem. Het doel van deze courses draait volledig om autonomie, creativiteit en verbinding. Verbinding met elkaar en met de wijk. ‘Het is leuk om te zien hoeveel meer je ziet op straat als je op zoek bent naar interessante beelden en verhalen’, aldus Fleur. ‘Bovendien is zo’n opdracht een mooie aanleiding om met mensen in contact te komen. De studenten ervaren dan hoe leuk het contact kan zijn met mensen als je ze vanuit interesse benadert.’

Sociaal-artistiek werken vormt op deze manier een directe verrijking van hun opleiding sociaal werker. Studenten ontdekken hoe creatieve methoden helpen om laagdrempelig in gesprek te

gaan, vooroordelen te doorbreken en werkelijk te kijken naar bewoners en hun verhalen. Zij bepalen zelf doelen en criteria, reflecteren actief op hun maakproces en ontwikkelen creatief én kritisch denken. Dit versterkt hun autonomie, zelfvertrouwen en zicht op hun eigen talenten.

Maar het ontwikkelen van dit soort kwaliteiten is natuurlijk niet alleen relevant voor studenten sociaal werker. ‘We zijn nog niet zo heel lang bezig met ASSA, maar ik droom er natuurlijk wel zo veel mogelijk jongeren te laten ervaren hoe je op een vrije manier je verhaal kan vinden en kan delen.’

‘Jongeren worden letterlijk vrijgelaten in de wijk en creëren daar sociaal-artistieke kunstprojecten die zij zelf bedenken en uitvoeren.’

Bureau Ruimtekoers

Ruimtekoers is een organisatie voor sociale kunst en participatie. Met de stad als hun podium bieden ze inwoners, kunstenaars en beslissingsmakers ruimte om bij te dragen aan maatschappelijke verandering.

Podcast Hier klopt iets

Fleur was eerder ook te gast bij de podcast Hier klopt iets. Samen met haar collega Yosser Dekker praat ze over het belang van ruimte geven aan jongeren. Ruimte om te kiezen, ontwerpen en creëren.

Samen bouwen aan een betrokken Arnhem

Door Yasser Uspessij

Hoe zorgen we ervoor dat inwoners van Arnhem zich meer betrokken voelen bij de regionale democratie? En belangrijker nog: hoe zorgen we ervoor dat die betrokkenheid niet stopt na een eenmalige activiteit of vlak voor verkiezingstijd, maar juist een vanzelfsprekend onderdeel wordt van het dagelijks leven in de stad?

Met die vraag nodigde de gemeente Arnhem verschillende professionals uit om samen na te denken over democratische betrokkenheid, met speciale aandacht voor jongeren. Aan tafel zaten vertegenwoordigers van onder andere HAN, Rijn IJssel, Sportbedrijf Arnhem, Rijnstad, InDifferent, Rozet, ProDemos en de gemeente Arnhem zelf. Organisaties die ieder op hun eigen manier midden in de samenleving staan. Organisaties die dagelijks werken met inwoners, jongeren, buurten en wijken. En juist daarom precies weten wat er leeft én waar het schuurt. Tijdens de bijeenkomst werd al snel duidelijk: in Arnhem gebeurt al veel. In buurthuizen, op scholen, in wijken en bij maatschappelijke organisaties worden tal van activiteiten georganiseerd

die inwoners bewust maken van hun rol in de samenleving. Denk aan debatten, ontmoetingen, workshops, jongerenpanels en buurtinitiatieven. Zo vertelt bijvoorbeeld Wierin Moerlie, projectleider democratische betrokkenheid bij de gemeente Arnhem,

nodig hebben’, aldus Moerlie. ‘De uitkomsten overhandigden we aan onze burgemeester Ahmed Marcouch die vervolgens het stembureau feestelijk opende door een plaatje te draaien.’ Er wordt dus volop geïnvesteerd in ontmoeting, in gesprek

‘Als dit lukt, wordt naar de stembus gaan niet langer een losse handeling, maar hopelijk het gevolg van betrokkenheid die al veel eerder is begonnen.’

dat de gemeente in samenwerking met verschillende partners al mooie dingen neerzette. Zo organiseerden ze voor de landelijke verkiezingen in november 2025 een nachtelijk stembureau. Dat was een groot succes, met meer dan zevenhonderd bezoekers. ‘We trapten de avond af met een grote brainstormsessie om te praten met jongeren over wat zij

en in bewustwording. Toch ligt daar precies de uitdaging. Veel initiatieven zijn waardevol, maar vaak eenmalig. Een project, een evenement, een bijeenkomst. Er is enthousiasme op het moment zelf, maar daarna ebt de betrokkenheid weer weg. Niet omdat mensen niet willen, maar omdat het vervolg ontbreekt. Omdat de gemeenschap het initiatief niet

altijd “overneemt”. Omdat het niet vanzelfsprekend wordt om mee te blijven doen, mee te blijven denken en mee te blijven praten. Een belangrijk inzicht uit het gesprek was dat democratische betrokkenheid niet ontstaat door méér activiteiten te organiseren, maar door betere verbindingen te leggen tussen wat er al is. Door continuïteit te creëren. Door ervoor te zorgen dat mensen zich eigenaar voelen van wat er gebeurt in hun wijk, hun school of hun buurt. Daarnaast kwam naar voren dat zichtbaarheid een cruciale rol speelt. Veel mooie initiatieven krijgen niet de aandacht die ze verdienen. De PR rondom activiteiten blijkt vaak een struikelblok. Inwoners weten simpelweg niet wat er georganiseerd wordt, of voelen niet dat het voor hen bedoeld is. Hierdoor blijven waardevolle kansen onbenut. Voor jongeren geldt dit misschien nog sterker. Zij worden vaak gezien als een doelgroep die ‘moeilijk te bereiken’ is, terwijl ze juist dagelijks aanwezig zijn in scholen, sportverenigingen en ontmoetingsplekken in de wijk. De sleutel ligt niet in het apart organiseren van democratische

projecten voor jongeren, maar in het verweven van democratische thema’s in de plekken waar zij al zijn. In gesprekken tijdens sportactiviteiten. In projecten op school. In ontmoetingen bij Rozet of in het buurthuis. Democratie is dan niet iets abstracts dat eens in de vier jaar plaatsvindt, maar komt dichtbij. Dan gaat het over hun eigen leefomgeving, hun eigen stem, hun eigen invloed. Wat het gesprek vooral duidelijk maakte, is dat democratische betrokkenheid begint bij verbinding. Tussen ver-

schillende organisaties onderling. Tussen professionals en inwoners. En vooral tussen inwoners zelf. Wanneer mensen elkaar ontmoeten, elkaar leren kennen en samen ergens verantwoording voor dragen, groeit het gevoel dat hun stem ertoe doet. Arnhem heeft hierin een sterke basis. De stad kent een rijk netwerk aan organisaties, professionals en initiatieven die diepgeworteld zijn in de wijken. De uitdaging is niet om iets nieuws te bedenken, maar om bestaande krachten beter te bundelen.

Om ervoor te zorgen dat losse initiatieven samen een doorlopend verhaal vormen. Een verhaal waarin inwoners niet alleen deelnemer zijn, maar mede-eigenaar. Waarin jongeren niet alleen worden uitgenodigd om te luisteren, maar om mee te denken en mee te beslissen. Waarin democratie niet iets is van “de gemeente”, maar van de stad. Dit ziet de gemeente. ‘In de aanloop naar verkiezingen organiseren we natuurlijk veel activiteiten, maar de komende tijd willen we ook werken aan een duurzaam programma.’

Binnenkort brengt de gemeente daarom opnieuw verschillende betrokkenen samen om te reflecteren op wat er tot nu toe is gedaan en wat er in de toekomst nodig is. Als dit lukt, wordt naar de stembus gaan niet langer een losse handeling, maar hopelijk het gevolg van betrokkenheid die al veel eerder is begonnen. In de wijk, op school, op het sportveld, in het buurthuis, in het gesprek met elkaar. Democratie begint niet in het stemhokje. Democratie begint in een verbonden Arnhem.

Green Entrepreneurship

Door Pleun Kievits

In het tweede jaar van de studie Management van de Leefomgeving volgen de studenten, aan de Hogeschool Van Hall Larenstein, twintig weken lang de module Green Entrepreneur. Ze gaan aan de slag met internationalisering en sociaal-maatschappelijk ondernemerschap. Zo gaan studenten als onderdeel van het curriculum naar het buitenland om daar samen te werken aan een vraagstuk. Binnen het semester krijgen studenten verder de basis van economisch denken mee, toegepast op een sociale maatschappelijke onderneming. Kortom, ondernemen met als doel impact maken in plaats van winstmaximalisatie. We vragen verschillende studenten naar hun ervaringen. Hoe zijn zij ondernemend bezig geweest in Arnhem? Wat was hun vraagstuk en welke impact maakten ze?

Meike Hoekzema en Dievertje Dautzenberg – Groenmarkt Arnhem

Hoe kunnen we meer jongeren betrekken bij de jaarlijkse Groenmarkt in Arnhem? Die vraag vormde de opdracht voor een groep studenten die hiermee een half jaar aan de slag ging. De Groenmarkt wordt jaarlijks georganiseerd door Arnhem Klimaatbestendig (AKB) en Groen Arnhem (GA), twee belangrijke partijen die zich inzetten voor een groen, gezond en klimaatbestendig Arnhem. De

Groenmarkt is een openbaar evenement dat allerlei lokale, groene en duurzame initiatieven in de stad en omstreken bij elkaar brengt om inwoners te enthousiasmeren en activeren om duurzamer te leven.

‘We hebben veel verwerkt van wat we vanuit onze opleiding hebben geleerd. Juist die kennis wilden we overdragen aan een jongere generatie’

De organisatie merkte echter op dat er de afgelopen jaren vaak hetzelfde publiek naar de markt kwam. Ze wilden daarom meer jongeren betrekken bij de groenmarkt. Maar ja, hoe doe je dat? Dat vormde de opdracht voor de studentengroep van Management van de Leefomgeving, waar Meike en Dievertje aan hebben meegewerkt. Met als resultaat: Stek en Stijl, een ruilconcept dat jongeren, kleding en groen samenbracht op de Groenmarkt in Arnhem.

Aan het begin van het project is de groep gaan brainstormen

met hun eigen achtergrond als “jongere” als basis. Ze keken eerst naar zichzelf en hun interesses. Ze behoren immers zelf tot de doelgroep. ‘Wanneer zouden wij naar een Groenmarkt gaan?’, zei

meer publiek dan verwacht. Facebookgroepen, andere socialmediakanalen en mond-tot-mondreclame zorgden voor verspreiding onder het jonge publiek. ‘Het was verrassend hoeveel mensen erop af kwamen. We hadden het gevoel dat er meer bezoekers waren dan eerdere keren.’

De samenwerking met de stad speelde daarin een grote rol. De studenten werkten nauw samen met de platformleider van Arnhem Klimaatbestendig. ‘Hij dacht graag mee en was heel betrokken’, vertelt Meike. ‘Dat zorgde ervoor dat het allemaal heel professioneel aanvoelde, want hij verwachtte echt iets van ons.’ Het werken in de stad gaf de studenten een nieuw gevoel van verantwoordelijkheid. ‘Je voelt je belangrijk, omdat je echt iets aan het opzetten bent.’ Hun tip aan andere studenten: ‘Neem het serieus, want je werkt met echte opdrachtgevers. En kijk goed naar je doel en je doelgroep voordat je iets gaat bedenken’, vertelt Dievertje. Meike voegt toe: ‘Én maak het ook een beetje leuk voor jezelf. Het is toch een half jaar waar je tijd en energie in stopt.’

Dylan van Voorthuizen en Kosha Zhurbyn – Green Your World bij stichting Move

Natuur is een belangrijk aspect bij de opvoeding van kinderen. Van basisschool tot middelbare school: er wordt steeds meer

aandacht besteed aan jongeren bewust maken van de waarde van natuur. Dit was dan ook de vraag waarmee opdrachtgever Move zat: “Hoe maak je ecologische en sociale thema’s interessant voor middelbare scholieren?”

Aan de tweedejaars studenten Management van de Leefomgeving om aan de slag te gaan met deze vraag. Dit deden ze in samenwerking met Move, een organisatie die lesprogramma’s ontwikkelt voor kinderen en jongeren met ongelijke kansen. Waar Move zich tot nu toe vooral richtte op burgerschap, mentorschap en eigenaarschap, lag er nu een nieuwe uitdaging voor de studenten: een lessenreeks maken voor de bovenbouw met sociale en ecologische thema’s.

De opdracht groeide uit tot een concreet onderwijsconcept. ‘We hebben een lesprogramma ontwikkeld voor derde- en vierdejaars middelbare scholieren’, vertelt Dylan, een van de studenten. Voorafgaand daaraan doken de studenten eerst in de bestaande methodiek van Move. ‘We hebben vier keer lesgegeven met een bestaand programma, zodat we bekend raakten met de werkwijze van Move.’

Vanuit deze ervaringen in de klas en de kennis vanuit hun eigen opleiding ontstond de nieuwe lessenreeks Green your world. In deze nieuw ontwikkelde lessenreeks van zes lessen, kwamen de sociale en ecologische thema’s samen. Discriminatie, eenzaam-

in Arnhem

De stekjesruil van Stek en Stijl

heid en veiligheid aan de sociale kant en circulariteit, biodiversiteit en verkoeling aan de ecologische kant. ‘We hebben veel verwerkt van wat we vanuit onze opleiding hebben geleerd. Juist die kennis wilden we overdragen aan een jongere generatie’, vertelt Kosha, ook een van de studenten uit de groep.

De lessen werden praktijkgericht en vooral interactief opgezet door de studenten. Tijdens een testles op een montessorischool werkten leerlingen in groepen aan alle zes de thema’s. ‘Met Google Maps liepen ze als het ware door hun eigen wijk en moesten ze kenmerken vanuit hun thema opschrijven’, vertelt Kosha. De reacties waren erg positief. ‘De leerlingen hadden eigenlijk meer kennis dan we hadden verwacht.’

De samenwerking met Move speelde een belangrijke rol in het

proces. De studenten kregen de eerste weken allerlei trainingen en oefenden bijvoorbeeld met rollenspellen om voorbereid te zijn op uiteenlopende klassensituaties. ‘Je bent officieel vrijwilliger van Move, dus je voelt je echt onderdeel van het team.’ Daarnaast was de begeleider van Move erg betrokken bij het gehele proces waardoor de studenten sturing en vertrouwen kregen in hun lessenreeks.

Werken met verschillende scholen bracht ook uitdagingen met zich mee. Tijdens de lessenreeks maakten de verschillende opleidingsniveaus van de leerlingen de groepsdynamiek in de klas soms lastig. Toch bood juist dat waardevolle leerervaringen. ‘Het viel me eigenlijk erg mee om te pionieren in de stad. We moesten vooral ontdekken wat de leerlingen leuk vonden en hoe je de lessen interactief maakt’, vertelt Dylan.

Studenten bereiden Stek en Stijl voor

Hoewel Green Your World nog niet officieel is ingezet bij Move, kijken de Dylan en Kosha positief terug op het traject. ‘We kregen veel positieve feedback en kregen daarmee het gevoel dat ze echt blij waren met onze inzet.’ Hun advies aan andere studenten is helder en praktisch: ‘Gewoon proberen! Uiteindelijk wordt het vaak een positieve ervaring’, vertelt Dylan. ‘En maak gebruik van de kennis van experts in de stad’, vult Kosha aan.

Ediz Turhan – de bekendheid vergroten van SpijkerBikes met Spike

Het Spijkerkwartier in Arnhem is een echte studentenwijk, met heel veel fietsen en zwerf-fietsen. Een aantal jaar geleden zagen initiatiefnemers hierin een kans, om deze fietsen een tweede leven te bieden. En zo ontstond SpijkerBikes, een circulaire en sociale werkplaats waar oude fietsen worden opgeknapt én waar mensen, met een afstand tot de arbeidsmarkt, een plek vinden. Hiermee ontstond ook de opdracht voor de studenten van Management van de Leefomgeving bij de module Green Entrepreneur, waar student Ediz aan meewerkte. SpijkerBikes bestaat al even, maar de opdrachtgever merkte op dat de bekendheid nog niet heel groot was. ‘We merkten dat lang niet iedereen wist wat hier gebeurt of hoe je deze plek kan vinden.’ Deze uitdaging vormde de opdracht voor de studenten.

De oplossing werd door de studenten gezocht in marketing en storytelling. Ze ontwikkelden na het doen van onderzoek een herkenbaar gezicht voor de werkplaats: Spike. ‘We wilden iets creëren dat mensen onthouden en herkenbaarheid met zich meebrengt’, vertelt Ediz. ‘Een figuur die past bij SpijkerBikes en die je terugziet in de verschillende vormen van communicatie.’ Via Instagram verschenen korte filmpjes waarin niet alleen fietsen, maar vooral de verhalen erachter centraal stonden.

Die verhalen maakten indruk. ‘Er was bijvoorbeeld een man die zijn vrouw had verloren’, vertelt Ediz. ‘Hij durfde haar fiets niet weg te brengen. Dat soort momenten laten zien dat een fiets veel meer is dan alleen een object.’ Juist die menselijke kant wilden de studenten zichtbaar maken.

De samenwerking met de opdrachtgever verliep goed, maar was intensief voor de studenten. ‘Onze opdrachtgever barstte van de ideeën en ambities’. Dat vroeg iets van het team. ‘We moesten echt leren om assertief te zijn en keuzes te maken.’ Tegelijk bood dit juist veel ruimte voor creativiteit. ‘Er was veel vrijheid om ideeën voor te stellen en uit te voeren.’

Naast marketing doken de studenten ook in de context rond SpijkerBikes. Zo onderzochten ze onder andere subsidiemogelijkheden en spraken ze met verschillende actoren in de wijk, van

Kledingmarkt van Stek en Stijl

medewerkers op de werkplek tot buurtbewoners. Het project bracht bovendien onverwachte verbindingen. ‘We hebben een aantal keer samen gegeten met studenten van andere opleidingen, docenten, begeleiders en mensen uit de wijk.’ Daarnaast ontvingen de studenten ook nog een MDT-certificaat, waarin hun inzet voor de stad erkend wordt.

Het pionieren in de stad werd als waardevol ervaren, al bleef er ook een les hangen. ‘Ik vond het heel leuk om mijn bijdrage te leveren aan deze sociale en circulaire onderneming, maar het is jammer dat er geen officiële overdracht is geweest.’ Ediz’ advies aan toekomstige studenten is helder: ‘Kijk naar wat anderen al doen in de stad en

bundel je krachten.’ En misschien nog belangrijker: ‘Ga eerst écht praten met mensen die er wonen, werken en verblijven. Neem daar de tijd voor, zodat je doet wat een wijk echt nodig heeft.’

Art breekt de wereld open

Door Belle van Veenendaal

“Art” is een initiatief van InDifferent dat jongeren van 12 tot en met 18 de kans biedt om gratis kennis te maken met kunst en cultuur in Arnhem. Van film, theater en voorstellingen tot workshops buttons maken, graffiti, dansen en schrijven. Met partners en professionals biedt Art Arnhemse jongeren zo’n zes keer per maand een breed scala aan activiteiten. Dit om hun perspectief te verbreden en andere jongeren te leren kennen. Hieronder delen drie jongeren hun ervaringen.

Bella

‘Kunst heeft mij geleerd om met verschillende perspectieven naar de wereld te kijken. Door Art is mijn wereld groter geworden. Ik vind eigenlijk alles wel interessant: ik houd van muziek, maar ook van dans, theater en musea. Ik heb één droom die ik wil volgen en dat is artiest worden, maar ook die droom kan je natuurlijk vanuit allerlei perspectieven bekijken. Dat maakt je leven veel minder saai! Met Art ga ik graag naar theatervoorstellingen, want ik vind het leuk om te kijken naar mensen die acteren. Na een activiteit gaan we altijd even met elkaar in gesprek. We bespreken dan wat we ervan vonden. Op die momenten vind ik het interessant hoe mensen met elkaar over kunst kunnen praten. Het is heel inspirerend en fijn om te zien hoe slim mijn leeftijdsgenoten eigenlijk zijn’

‘Theater ervaar ik het liefst samen. Ik vind het leuk om te zien wat anderen van de voorstelling vinden.’

Aliza

‘Art is voor mij een soort community. Zo hebben we een groepsapp; elke keer als iemand bijvoorbeeld naar een theatervoorstelling gaat, wordt er gevraagd wie er meegaat. Er is dan altijd wel iemand die graag mee wil. De workshopleiders zijn ook heel aardig. Abe Borst is een van de opleiders die mij echt is bijgebleven. Hij benadrukte dat het de eerste keer niet perfect hoeft te zijn. Hij zei: ‘Ik heb liever dat je honderd tekeningen maakt waarvan alles mislukt, dan dat je er één perfecte hebt.’

Boris

‘Theater ervaar ik het liefst samen. Ik vind het leuk om te zien wat anderen van de voorstelling vinden. Ik kwam bij Art toen ik 14 was, misschien net 15, en ik dacht: ‘Theater, waarom zou ik daar eigenlijk heen gaan?’ Ik weet nog dat ik naar de eerste voorstelling ging en dat het me meteen aangreep. De bewegingen die de danser maakte en de expressie op zijn gezicht vertelden het hele verhaal. Het is zo mooi als iemand alleen met bewegingen van zijn lichaam een heel verhaal kan vertellen en dat iedereen dat verhaal dan heel persoonlijk ervaart.’

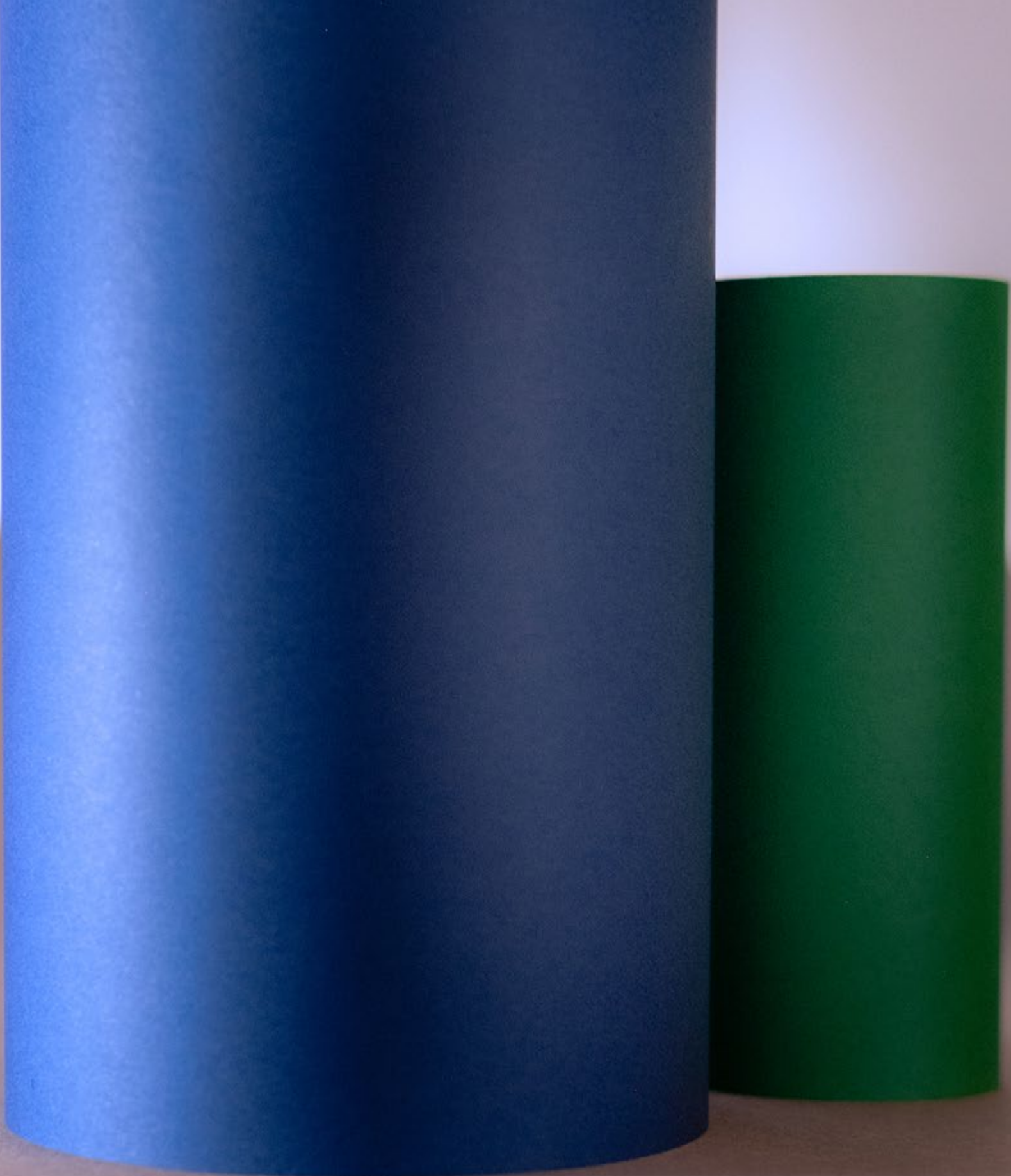
Naast dat Arnhemse jongeren onder de 18 een gratis kaartje krijgen, zijn de ontmoetingen tussen jongeren een belangrijk onderdeel van het initiatief. Zo is er bij iedere activiteit een begeleider aanwezig. Met de begeleider is het voor jongeren minder spannend om met elkaar in gesprek te gaan. Het komt meer dan eens voor dat jongeren die voor het eerst komen alleen arriveren, maar zich al snel bij anderen aansluiten. Kortom, Art zet zich letterlijk en figuurlijk in voor een betere leefwereld voor jongeren door middel van kunst en cultuur!

Perspectieven

Dit beeldverhaal is een co-creatie van Marieke den Ouden (social designer) en Annemieke Peeters (projectleider). Samen blikken zij terug op het City Deal Kennis Maken project en het werk van de projectleider: verkennen, vormgeven, meekijken, overzien, van perspectief wisselen en schakelen.

Het geheel geeft een beeld van het proces van de afgelopen jaren, waarin verschillende perspectieven op de stad, verbindingen en structuren zichtbaar werden. Het nodigt uit om te vertragen, even stil te staan, te kijken en betekenis te geven, voor jezelf en samen met anderen.

Samen leren en werken in de wijk: de rol van de wijkdocent

Wijkgericht

In gesprek met Anoeska Nas, wijkdocent van de HAN in het lab in de wijk Presikhaaf.

Door Annemieke Peeters

Wat doet een wijkdocent?

‘Ik verzorg interprofessioneel onderwijs voor studenten van verschillende zorg- en welzijnsopleidingen van de HAN. Belangrijk daarbij is dat studenten leren om samen te werken met studenten uit een ander vakgebied en zo elkaars vak leren kennen. Dat doen ze één dag in de week op locatie vanuit het lab, aan de hand van echte projecten in de wijk.’

Wat is jouw rol daarin?

‘Als wijkdocent maak ik verbinding met de wijk. Ik verken waar kansen liggen voor studenten en hoe zij kunnen bijdragen aan vraagstukken uit de wijk. Wat ik mooi vind, is dat we als HAN onderdeel zijn van het lokale netwerk.’

Wie zitten er in zo’n lokaal netwerk?

‘Dat is heel fluïde en afhankelijk van de wijk. Er zijn netwerken die al heel lang bestaan, en andere ontstaan rondom bepaalde actuele thema’s. Zo is er nu een nieuw netwerk rondom de “zorgzame buurt” in Presikhaaf, met onder andere betrokkenheid van Waalstaete, de woningcorporatie en Team Leefomgeving. Zij brengen verschillende mensen bij elkaar om aan dat thema te werken. Een ander netwerk dat al langer bestaat, is “Kansrijk opgroeien voor kinderen”, waarin professionals uit de wijk die met kinderen werken elkaar vinden en samenwerken.’

Zijn studenten ook onderdeel van zo’n netwerk?

‘Ja, wel vaak tijdelijk: we kijken welk netwerk past bij de vraag die ze oppakken. Zo hadden we een project rondom mediawijsheid, waarbij studenten onderdeel werden van een bestaande projectgroep in de wijk. Ze leren daar de professionals kennen en ervaren wat zij doen in de wijk met betrekking tot het vraagstuk.’

Dus je bent eigenlijk een soort makelaar tussen vragen en de HAN?

‘Ja, en het mooie is dat de professionals in de wijk daarin ook een rol voor zichzelf zien. Zij snappen dat studenten een leerschool nodig hebben om zich te ontwikkelen. De vragen vanuit de wijk komen nu ook vanzelf onze kant op.’

Foto’s: Ben Gal

Wat zijn belangrijke vaardigheden in jouw werk?

‘Netwerkvaardigheden, relatiebeheer, nieuwsgierig zijn en ondernemingsdrang. Vandaag liepen we langs Scala-bikes in de wijk, toonden interesse en vertelden wie we zijn. Spontaan bood een medewerker aan ons een rondleiding te geven. Zo raak je in gesprek en leer je elkaar kennen.’

Wat maakt het werk zo leuk?

‘Ik zit ontzettend dicht op de praktijk en alle verschillende mensen in de wijk en hun vraagstukken inspireren mij ontzettend. Ook de maatschappelijke impact is natuurlijk heel waardevol: als studenten twintig weken aan een project werken en je ziet wat het oplevert voor de wijk en voor hun eigen groei, dat geeft energie.’

Wat halen studenten eruit?

‘Studenten zijn soms zoekende naar de link met hun vakgebied, maar het leren zit hem in persoonlijke en professionele groei door een echt project met een echte opdrachtgever. Een student die bij de start van het semester nog zoekende was, zei laatst: “Als ik een concreet doel voor ogen heb, kan ik oneindig veel energie geven.” Als zij over vijf weken zelf duidelijkheid heeft gecreëerd, heeft ze geleerd: het maakt niet uit of iets duidelijk is of niet, ik red me wel. Dat is wat mij betreft zowel persoonlijke als professionele groei.”

Wat zijn jouw gouden tips voor mensen die in de stad aan de slag willen met leren?

‘Begin met verbinding leggen. Wees open over je eigen agenda en luister naar de ander. De mooiste projecten ontstaan als je met mensen praat over hun werk en wat ze tegenkomen. Ga niet uit van wat jij denkt dat nodig is, maar laat de ander vertellen wat er speelt. Dan kan je kijken waar je kan aansluiten.

Soms lukt het niet om een directe link te leggen met het curriculum of een lectoraat, maar alleen de verkenning is al interessant. Ik denk dat de sleutel vaak bij de ontmoeting tussen mensen ligt: als je de juiste persoon op het juiste moment tegenkomt, ben je bereid om dat stapje extra te zetten.’

‘Ik denk dat de sleutel vaak bij de ontmoeting tussen mensen ligt: als je de juiste persoon op het juiste moment tegenkomt, ben je bereid om dat stapje extra te zetten.’

Eindmarkt Lab Presikhaaf

Tip: online leermodule voor (wijk)docenten

Als je een groep begeleidt waarin studenten van verschillende niveaus, achtergronden en opleidingen samenkomen, vraagt dat net even wat extra’s. Hoe zorg je dat iedereen zich gezien voelt? Hoe differentieer je zonder dat het ingewikkeld wordt? En hoe benut je juist de kracht van zo’n diverse groep? In deze online leermodule krijg je inzicht in jouw rol als begeleider, praktische handvatten en direct toepasbare werkvormen. Ondersteund vanuit een theoretische basis, maar met concrete tools. De module kan je overal en op elk moment doorlopen en wordt regelmatig geüpdatet. Hierdoor ben jij altijd op de hoogte van de laatste ontwikkelingen. Of je nu startend bent of al jaren ervaring hebt: deze leermodule ondersteunt je om met vertrouwen en plezier samen met studenten het verschil te maken in de wijk. De module is ontwikkeld in opdracht van CDKM Nijmegen in samenwerking met het HAN lectoraat Responsief beroepsonderwijs en (wijk)docenten uit Nijmegen en Arnhem/Velp.

Voedselbos Elderveld

Wijkgericht

Door Daan van der Linde

Een plek om te genieten, te eten en te leren

In het midden van de jaren 70-wijk Elderveld in Arnhem-Zuid is een vrijgekomen akker van 4 hectare ontwikkeld tot voedselbos. Deze akker hoorde bij de monumentale boerderij "De Stoeterij" in het "Eldensche Veld".

Na een aantal jaren van onderzoek (onder andere archeologie), aanvraagprocedures en grondwerk is op 7 oktober 2023 de eerste boom geplant door de wethouder. De grond is van de gemeente Arnhem, maar Stichting

als sociale en ecologische werkplaats

Voedselbos Elderveld ontwikkelt de grond. Daarnaast coördineert de stichting drie andere partners: Graangeluk, Natuurcentrum Arnhem en een botanische pluktuin die ook actief zijn op het terrein.

Ecologisch herstel

In de 2,5 jaar sinds de eerste boom is vooral gewerkt aan het ecologisch herstel van de nogal aangedrukte kleibodem. Die bodem is erg arm aan organische stof en bodemleven. Daarom is er met vrijwilligers een padennetwerk aangelegd met houtsnippers en bladafval. In die houtsnippers zitten volop schimmels die zorgen voor een ondergronds schimmelnetwerk waar bomen van profiteren. Er zijn ook diepwortelende planten gezaaid, zoals luzerne, mosterd en voederbieten: zij zorgen voor het openbreken van de kleigrond en brengen stikstof in de bodem. Langzaam herstelt de bodem zich om uiteindelijk te veranderen in een rijke, losse bosgrond.

Sociale samenhang

Als je samenwerkt aan zo'n groot project, dan gebeurt er ook iets met de mensen. We hebben meer dan honderd vrijwilligers op een lijst en daarvan komen er op twee momenten in de week ongeveer tien koffie drinken en werken. Het is erg mooi om te zien dat deze twee groepen zich steeds meer ontwikkelen tot zelfsturen-

de teams. Er is wel regie van een "Aanplantgroep", maar daarbinnen nemen de vrijwilligers zelf beslissingen. Zo is er een mooie zitplaats gemaakt met een theekruidenbak van gerecyclede tegels, die eigenlijk een groene hangplek voor de buurt is geworden.

Een plek om te leren

Voor het onderwijs hebben we nu drie partners: Natuurcentrum Arnhem verzorgt de schoolmoestuinen voor lokale basisscholen en Probus Praktijkonderwijs begint met Groen & Bloem lessen. In een samenwerking tussen het waterschap en Hogeschool Van Hall Larenstein kwamen er af en toe studenten op excursie of deden ze onderzoek. We komen erachter dat er enorm veel te leren en te genieten valt: resultaten van biomonitoring en vogeltellen worden rijkelijk gedeeld en leveren veel gespreksstof op.

Kortom: de oude akker wordt omgevormd tot een ecologisch paradijs. Straks ook met voedsel en nu al met schaduw, waterberging en veel sociale gezelligheid voor de buurt en daarbuiten.

Sophie Winters

Door Sophie Winters

In je werkzame leven werk je niet alleen samen met mensen uit je eigen vakgebied maar ook met allerlei andere vakgebieden. Daarom wordt aan de HAN wordt op verschillende plekken interprofessioneel geleerd, dat wil zeggen dat studenten samen werken met studenten uit andere vakgebieden aan een project of onderzoek. Voor een van deze Interprofessioneel Leren (IPL) routes deed een groep studenten onderzoek naar de succesfactoren en verbeterpunten van het initiatief van Nationaal Programma Arnhem-Oost waarbij verschillende jongeren uit Arnhem Oost werkervaring opdeden bij de Olympische Spelen in 2024. Deze jongeren werkten in het TeamNL-huis waar zij verschillende taken uitvoerden. Ik en mijn mede-studenten gingen op een creatieve manier met de jongeren in gesprek. We maakten gebruik van een “kletsplot” waar verschillende vragen in zaten met betrekking tot hun ervaringen bij de Olympische Spelen.

Ik heb door dit project geleerd hoe belangrijk het is om iets of iemand te hebben die je het vertrouwen geeft dat je het wel kan en je de ruimte geeft om je te ontwikkelen. En hoe gaaf is het om dit te doen op zo’n mooie en inspirerende plek als de Olympische Spelen?

Een T-shaped professional zijn betekent voor mij uit je eigen bubbel durven stappen en leren kennis en expertise van anderen. Dit project maakte het mogelijk om ervaring op te doen in de praktijk met andere studenten en met een echte opdrachtgever.

Toen we aan de jongeren vroegen wat voor advies ze zouden willen meegeven aan de volgende groep zei een van hen: ‘Als ik een advies moest geven, stel jezelf open, ga gesprekken aan met iedereen, daar kun je veel van leren.’

Daar sluit ik me graag bij aan, door met elkaar in gesprek te blijven gaan raak je nooit uitgeleerd.

Arhems Leernetwerk

Door de redactie

Tijdens de drie jaren van het CDKM-project wilden we het samenwerken aan maatschappelijke opgaven in Arnhem versterken. Niet alleen de samenwerkingen zelf, maar ook de vraag hoe die samenwerkingen kunnen bijdragen aan toekomstvaardige inwoners, organisaties en kennisinstellingen.

Inspiratie daarvoor vonden we in het rapport van de Verenigde Naties *The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene*. Het rapport stelt dat de generatie die nu leeft de keerzijden ervaart van de economische en technologische groei waar onze voorouders hard aan hebben gewerkt: de uitputting van onszelf en van de aarde. We zitten in een lastige situatie. We realiseren ons dat het anders moet, maar we weten nog niet precies hoe.

Onderzoek naar toekomstvaardigheid en regeneratie wijst erop dat relaties het verschil maken. Het leren kennen van elkaars situaties, mogelijkheden en werelden versterkt die relaties. Daarmee kunnen structurele oorzaken worden onderzocht én nieuwe samenwerkingen ontstaan. Niet vanuit competitie, maar vanuit een gezamenlijk gevoelde verantwoordelijkheid, de overtuiging een goede voorouder te willen zijn, en de bereidheid elkaar daarin te ondersteunen. Dat is de grond waaruit de leernetwerken in dit project zijn gegroeid.

Gaandeweg ontwikkelden we een Theory of Change: als we mensen uit verschillende kennisinstellingen, opleidingen, wijken en organisaties regelmatig samenbrengen op betekenisvolle plekken in de stad, waar ze elkaars praktijken leren kennen en nieuwe verbindingen aangaan, dan ontstaat een groeiend netwerk van mensen dat elkaar kent, vertrouwt en weet te vinden. Niet gebouwd op formele structuren, maar op gedeelde verantwoordelijkheid voor de stad en haar bewoners. Want niet één organisatie lost de grote maatschappelijke opgaven op, dat vraagt om verbinding over domeinen, disciplines en generaties heen.

De verandering is regeneratief: elke ontmoeting die klopt zaait nieuwe kiemen. Elke samenwerking versterkt het netwerk. Elke student die aan het woord komt draagt bij aan een cultuur waarin leren en doen niet van elkaar zijn gescheiden. Zo wordt Arnhem stap voor stap toekomstvaardiger.

Recept Arhems leernetwerk

- Regelmatige ontmoetingen
- + betekenisvolle plaats
 - + inspirerende voorbeelden
 - + lerenden aan het woord
 - + ontspannen netwerken
 - + nieuwe kansen zien en afspraken maken = groeiend netwerk

1 Kennismaken en samen leren in de stad

Op 30 september 2021 kwamen onderzoekers, docenten, wijkprofessionals en beleidsmakers samen in de raadszaal van het Arnhemse stadhuis voor de eerste bijeenkomst van het Arnhems leernetwerk. De kennismakingssessie markeerde het begin van een gezamenlijke zoektocht: waar willen we in Arnhem samen over leren, en hoe kunnen onderwijs, onderzoek en praktijk elkaar daarbij versterken?

Gespreksleider Martine Baar opende de middag en schetste het doel van het leernetwerk: een plek creëren waar mensen uit verschillende organisaties en disciplines elkaar ontmoeten rond maatschappelijke vraagstukken in de stad. In een duo-interview gingen Marijn Willemsen, programmamanager Wijken bij de gemeente Arnhem, en Wietske Kuijer, lector Responsief Beroepsonderwijs, in gesprek over het belang van een gezamenlijke leeragenda. Samenwerking tussen gemeente, kennisinstellingen en professionals kan volgens hen bijdragen aan duurzamere oplossingen voor vraagstukken in de Arnhemse wijken.

Daarna stond de middag in het teken van kennismaken. Met interactieve werkvormen ontdekten deelnemers waar iedereen vandaan komt: uit welke organisatie, vanuit welke rol en met welke betrokkenheid bij Arnhemse wijken. Tijdens korte speeddates vertelden deelnemers elkaar in vijf woorden over hun werk en deelden ze hun persoonlijke verbinding met de stad. Zo ontstond snel een beeld van de verschillende perspectieven en ervaringen die samenkomen in het netwerk.

In het tweede deel van de bijeenkomst gingen deelnemers in kleine groepen met elkaar in gesprek over de vraag waar het netwerk zich op zou moeten richten. De gesprekken brachten uiteenlopende thema's naar voren, van het versterken van de sociale basis in wijken en het verkleinen van gezondheidsverschillen tot kansen voor jongeren, armoedebestrijding, energietransitie en klimaatbestendigheid. De bijeenkomst eindigde met een blik vooruit. Tijdens de afsluitende borrel werden gesprekken voortgezet en nieuwe verbindingen gelegd, een eerste stap naar een gezamenlijke leeragenda voor Arnhem.

2 Grenswerken in en voor de stad

Op 17 maart 2022 kwam het Arnhems leernetwerk opnieuw bijeen, dit keer in de kapel van Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp. De locatie lag letterlijk net buiten de gemeentegrens van Arnhem, een passend decor voor het thema van deze middag: "Grenswerken in en voor de stad". Ongeveer veertig deelnemers uit het onderwijs, de gemeente en maatschappelijke organisaties kwamen samen.

De bijeenkomst werd geopend door Lineke van Hal (lector bij de HAN) en gastheer Daan van der Linde (Van Hall Larenstein). Zij introduceerden het thema: grensoverstijgend samenwerken. In de inhoudelijke bijdrage nam Wietske Kuijer, lector Responsief Beroepsonderwijs aan de HAN, de deelnemers mee in het concept boundary crossing: leren en samenwerken op het snijvlak van organisaties, disciplines en rollen. Juist op die grenzen, zo werd benadrukt, ligt veel leerpotentieel.

Een bijzondere bijdrage kwam van Cassandra Onck (ArtEZ) en Saskia Weijzen (HAN). Met een interactieve presentatie en quiz onder de titel "Burger zijn we allemaal" nodigden zij deelnemers uit om anders te kijken naar hun rol in de stad. Door middel van creatieve werkvormen lieten zij zien hoe artistieke methoden kunnen helpen om gesprekken met bewoners verschillende perspectieven samen kan brengen.

Na het plenaire programma gingen deelnemers uiteen in kleinere tafelgesprekken waarin concrete projecten uit Arnhem centraal stonden. Zo werd gesproken over gezondheidschecks in de wijk Geitenkamp, waarbij studenten, onderzoekers en wijkprofessionals samenwerken. Een andere tafel ging over de samenwerking tussen sociale wijkondernemingen en de gemeente, terwijl bij het BuurtGroenBedrijf werd verkend hoe lokale initiatieven uit het Spijkerkwartier ook in andere wijken kunnen worden toegepast. Ook deden studenten van Rijn IJssel en de HAN hun ervaringen met praktijkleerroutes in de wijk.

De gesprekken maakten duidelijk dat grenswerken vraagt om vertrouwen, nieuwsgierigheid en het vermogen om verschillende werelden met elkaar te verbinden.

3 Samen werken aan de toekomst van Arnhem

Op 11 oktober 2022 verzamelden ongeveer dertig deelnemers zich in de Witte Villa van Rijn IJssel in Arnhem. Centraal stond de vraag: hoe kunnen we samenwerken aan een duurzame, kansrijke en verbonden toekomst voor de stad?

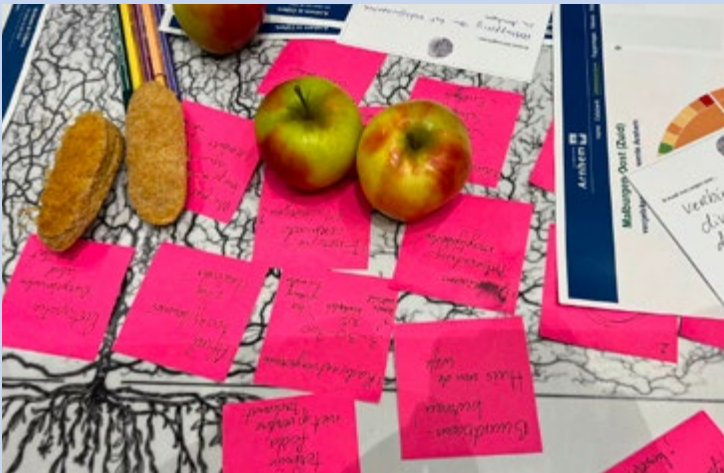
De bijeenkomst begon met een introductie door Saskia Weijzen, waarin zij het leernetwerk plaatste in een bredere maatschappelijke context. Volgens recente internationale inzichten staan we als samenleving voor grote uitdagingen, zoals klimaatverandering en groeiende ongelijkheid. Dat vraagt om andere manieren van organiseren en samenwerken. In plaats van competitie en verkoking is er behoefte aan samenwerking over organisatie- en expertisegrenzen heen. Het Arnhems leernetwerk wil precies daarvoor een plek bieden: een ruimte waar partners uit onderwijs, overheid en praktijk samen leren hoe zij lokaal kunnen bijdragen aan maatschappelijke opgaven in de stad.

Vervolgens gaf Gerald Wagenaars, senior bestuursadviseur Wijken bij de gemeente Arnhem, een toelichting op het coalitieakkoord en de manier waarop de gemeente werkt aan wijkgericht beleid. Daarbij staan vier ambities centraal: een groen, duurzaam, kansrijk en verbonden Arnhem. Deze thema's vormden de basis voor het gesprek dat daarna aan verschillende tafels werd gevoerd.

De deelnemers gingen met elkaar in dialoog vanuit hun betrokkenheid bij verschillende Arnhemse wijken, zoals Presikhaaf, Geitenkamp en Malburgen. Daarbij werd niet alleen gekeken naar cijfers en wijkinformatie, maar vooral naar de vraag hoe samenwerking in de praktijk vorm krijgt. In Presikhaaf werd bijvoorbeeld besproken dat samenwerken met studenten vooral waardevol is wanneer zij meedoen in de wijk en participatief onderzoek doen, in plaats van alleen gegevens verzamelen. In Malburgen ging het gesprek over het belang van vertrouwen en het verbinden van verschillende initiatieven in een diverse wijk. In Geitenkamp stond de vraag centraal hoe inwoners beter betrokken kunnen worden bij beleid en hoe de kloof tussen overheid en bewoners verkleind kan worden.

Een bijzonder onderdeel van het programma was een korte wandeling rond de locatie, begeleid door een podcast van Daan van der Linde en Henrike Gootjes. Deze oefening nodigde deelnemers uit om bewust stil te staan bij de plek waar zij werken en bij de mogelijkheden die de omgeving biedt voor samenwerking en leren.

De middag werd afgesloten met een gezamenlijke reflectie. Voor veel deelnemers bleek het waardevol om elkaar beter te leren kennen en ervaringen uit te wisselen over het werken in Arnhemse wijken.

4 Innovatie en samenwerking in de wijk

Op 16 mei 2023 vond de vierde bijeenkomst plaats bij ArtEZ , in het Rietveldgebouw om ervaringen uit te wisselen over een centrale vraag: hoe kunnen onderwijs en stad samen werken aan maatschappelijke vraagstukken in de wijk? De bijeenkomst stond in het teken van het delen van praktijkvoorbeelden uit het netwerk. Onder de noemer “Wij maken Arnhem” werd verkend hoe samenwerking tussen onderwijsinstellingen, gemeente en bewoners kan bijdragen aan een stad die groen, duurzaam, kansrijk en verbonden is. Na een welkom door Henrike Gootjes en Julia Heider van ArtEZ-lectoraat gaf Fabiola Camutti, verbonden aan het lectoraat Art Education as Critical Practice, een introductie op de zogenoemde Art-Dialog-wijkaanpak. In deze benadering worden artistieke methoden ingezet om gesprekken over vraagstukken in de wijk op gang te brengen. Kunst fungeert daarbij als middel om verschillende perspectieven zichtbaar te maken en bewoners, studenten en professionals met elkaar in dialoog te brengen.

Vervolgens gingen deelnemers uiteen in kleinere tafelgesprekken waarin vier concrete projecten werden gepresenteerd. Eén van de voorbeelden liet zien hoe digitale technologie kan bijdragen aan burgerparticipatie. Studenten van HAN IT en Mediadesign werken samen met de gemeente Arnhem aan het gebruik van 3D-modellen en virtual reality om inwoners te betrekken bij de herontwikkeling van het Velperplein. Door middel van digitale visualisaties kunnen bewoners beter meedenken over plannen voor hun leefomgeving. Ook kwamen initiatieven rond vergroening, inclusie en kunst in de wijk aan bod. Zo onderzoeken studenten van Van Hall Larenstein samen met inwoners hoe tuinen groener ingericht kunnen worden in het project Steenbreek, pientere tuinen. Vanuit Rijn IJssel werd een ervaringsgerichte methode gepresenteerd waarbij deelnemers via speciale kostuums ervaren hoe het is om te leven met een beperking. Deze aanpak helpt om meer begrip en empathie te ontwikkelen voor de leefwereld van anderen.

Tijdens de afsluitende dialoog reflecteerden deelnemers op wat zij uit de verschillende projecten meenemen voor hun eigen werk. De bijeenkomst maakte duidelijk dat samenwerking tussen onderwijs, gemeente en bewoners steeds nieuwe vormen aanneemt. Zo groeit het Arnhems leernetwerk verder als plek waar ideeën ontstaan, kennis wordt gedeeld en gezamenlijke initiatieven voor de stad worden ontwikkeld.

5 Verbinding maken in het Arnhems leernetwerk

Op 18 april 2024 vond de vijfde bijeenkomst plaats in de aula van de HAN aan de Ruitenberglaan rond één centraal thema: verbinding. Hoe verbinden we onderwijs met de stad? En hoe kunnen we vanuit verschillende instellingen beter samenwerken aan de maatschappelijke vraagstukken in Arnhem?

Na de opening volgde een bijdrage van John Johnston, verbonden aan de ArtEZ UNESCO Chair in issues-based arts education. Hij vertelde over de doelstellingen van de UNESCO Chair en de rol die kunstonderwijs kan spelen bij het verbinden van onderwijs aan maatschappelijke vraagstukken. Volgens Johnston kan kunst helpen om complexe thema's uit de samenleving zichtbaar en bespreekbaar te maken, juist in samenwerking met lokale gemeenschappen.

Aansluitend namen Sofie de Jong en Ugne Mosinaite, samen met studenten van de internationale masteropleiding International Master Artist Educator (IMAE) van ArtEZ, de deelnemers mee in een interactieve workshop. In deze sessie stonden persoonlijke waarden, professionele vragen en maatschappelijke uitdagingen centraal. De workshop resulteerde uiteindelijk in een gezamenlijke installatie waarin de relaties tussen de deelnemers zichtbaar werden gemaakt.

In het tweede deel van de bijeenkomst verschoof de aandacht naar concrete samenwerking in de stad. Vertegenwoordigers van HAN, ArtEZ, Van Hall Larenstein en Rijn IJssel presenteerden een samenwerkingskaart van Arnhem waarop verschillende onderwijsprojecten in de wijken zijn verzameld. Deze kaart laat zien waar studenten, docenten en professionals al samenwerken rond vraagstukken in de stad en waar kansen liggen voor nieuwe verbindingen tussen instellingen.

Tot slot werd een eerste versie van een verbindingskalender gepresenteerd door Freek Rurup van Van Hall Larenstein. Deze kalender maakt inzichtelijk wanneer studenten vanuit verschillende opleidingen aan projecten in de stad werken. Door deze informatie te delen kunnen onderwijsinstellingen hun programma's beter op elkaar afstemmen en gezamenlijke projecten ontwikkelen.

Met gesprekken, nieuwe ideeën en concrete aanknopingspunten voor samenwerking werd de middag afgesloten. De bijeenkomst liet opnieuw zien hoe het Arnhems leernetwerk een plek biedt waar onderwijs, onderzoek en praktijk elkaar ontmoeten.

6 Leren elkaars kansen te vergroten

Op 17 maart 2025 vond de zesde bijeenkomst plaats bij Geniet in de Weerd in het centrum van Arnhem rond de centrale vraag: hoe kunnen kennisinstellingen, gemeente en partners studenten beter voorbereiden op het werken aan de opgaven van de stad?

De bijeenkomst werd geopend met een keynote van Alesig Croes, programmamanager Werk & Inkomen en Bestaanszekerheid binnen het Nationaal Programma Arnhem-Oost. In haar bijdrage schetste zij de context van dit programma, dat onderdeel is van het landelijke programma Leefbaarheid en Veiligheid. Arnhem-Oost omvat wijken waar verschillende uitdagingen samenkomen, zoals armoede, onderwijsachterstanden en beperkte kansen op de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd is er volgens Croes juist veel potentieel aanwezig. Het unieke programma richt zich daarom op een langjarige, integrale aanpak om bewoners, en vooral nieuwe generaties, meer kansen te bieden om hun talenten te ontwikkelen.

Na de keynote presenteerden studenten van de HAN het project “Jongeren voor jongeren”. In dit project onderzochten zij samen met jongeren in de stad welke ondersteuning of initiatieven nodig zijn om kansen voor leeftijdsgenoten te vergroten. De studenten deelden hun ervaringen en reflecteerden op wat het betekent om als student direct samen te werken met bewoners en jongeren in de stad.

Vervolgens werd de link gelegd met de bredere samenwerking binnen City Deal Kennis Maken Arnhem. Verschillende lopende projecten van studenten en onderzoekers in Arnhem kwamen kort voorbij, bijvoorbeeld initiatieven rond gelijke kansen, leefbare wijken en sociaal-artistieke samenwerking. Deze projecten laten zien hoe onderwijs en onderzoek steeds vaker direct verbonden zijn met vraagstukken uit de stad.

Het tweede deel van de bijeenkomst bestond uit gesprekken aan tafels. De deelnemers gingen met elkaar in gesprek over kleine, concrete stappen om elkaars kansen te vergroten: hoe kan de gemeente leerplekken bieden voor studenten? Hoe kunnen opleidingen aansluiten bij actuele vraagstukken in wijken? En hoe kunnen studenten zich ontwikkelen tot professionals die niet alleen vakkennis hebben, maar ook betrokken zijn bij de samenleving waarin zij werken?

7 Leren voor, met en in Klarendal

De zevende bijeenkomst van het Arnhems leernetwerk vond plaats op 29 januari 2026 in het gebouw van Rijn IJssel en stond volledig in het teken van Klarendal: een wijk waar verschillende partners uit onderwijs, gemeente en maatschappelijke organisaties al langere tijd samenwerken aan vraagstukken rond leefbaarheid, gezondheid en kansen voor bewoners. Centraal stond de vraag wat we van en met deze wijk kunnen leren voor het onderwijs en voor het werken in de stad.

De bijeenkomst begon met een keynote van Carin Kampman, stadsmarinier in Klarendal. In haar werk houdt zij zich bezig met vraagstukken rond veiligheid en leefbaarheid en werkt zij samen met bewoners en partners in de wijk aan het programma Klarendal schoon, heel en veilig. Kampman vertelde hoe samenwerking tussen professionals, bewoners en organisaties essentieel is om duurzame verbeteringen in een wijk te realiseren.

Daarna nam Daniël Gerritsen de deelnemers mee in het actieprogramma Gezond(er) Klarendal en Sint Marten 2026–2027. Dit programma richt zich op een gezondere leefomgeving in de wijk en laat zien hoe verschillende gemeentelijke teams en wijkpartners samenwerken aan langjarige ontwikkelingen. Het programma biedt ook kansen voor onderwijsinstellingen om met studenten bij te dragen aan onderzoek, projecten en praktijkgerichte leerervaringen.

Een belangrijk onderdeel van de bijeenkomst was de bijdrage van studenten van HAN, Van Hall Larenstein en ArtEZ. In de maanden voorafgaand aan de bijeenkomst hadden verschillende studentengroepen gewerkt aan projecten in Klarendal. Tijdens het leernetwerk presenteerden zij hun ervaringen en opbrengsten: wat hebben zij geleerd van het werken in de wijk, welke vragen kwamen zij tegen en hoe kunnen onderwijs en praktijk elkaar versterken?

In kleinere gesprekken aan tafels werd vervolgens verder ingezoomd op specifieke thema's uit de wijk, zoals omgaan met onbegrepen gedrag, het gebruik van de openbare ruimte en signalen uit de buurt. Deze gesprekken boden ruimte om ervaringen uit te wisselen en gezamenlijk te verkennen hoe onderwijs, gemeente en wijkpartners nog beter kunnen samenwerken.

Met presentaties, gesprekken en ontmoetingen liet deze bijeenkomst opnieuw zien hoe het Arnhems leernetwerk een plek biedt waar leren en samenwerken samenkomen. Klarendal vormde daarbij niet alleen het onderwerp van gesprek maar ook een inspirerend voorbeeld van hoe onderwijs en stad elkaar kunnen versterken.

Oogststraat

Studentenproject

Door Marieke den Ouden

In 2025 volgde ik de International Master Artist Educator aan ArtEZ University of the Arts in Arnhem. Deze master richt zich op site-specific research: werken vanuit een plek, luisteren naar de bewoners en hun geschiedenis en van daaruit een werk ontwikkelen. De onderwijsruimtes van het masterprogramma zijn gesitueerd in het centrum van de wijk Klarendal, waardoor een verbinding met de fysieke en sociale context gefaciliteerd wordt. Samen met mijn medestudenten zochten wij actief naar interactie met de omgeving door het voeren van open en vaak onverwachte gesprekken met de buurtbewoners. Hierdoor ontstond een uitwisseling van kennis en ideeën tussen de fysieke en sociale omgeving en wij de studenten van de masteropleiding.

Vanaf dag één trok een terugkerend aanzicht mijn aandacht: de bushalte in de *Oogststraat*. Door het jaar heen ontwikkelde ik een sterke interesse voor deze plek. De bushalte staat er zonder enige grafische vorm van leven – geen dienstregelingsbord, geen busnummer en geen zichtbare activiteiten.

De halte bleek een overblijfsel van de opgeheven buslijn 13, een busverbinding die tijdens de COVID-19-pandemie werd stopgezet en later definitief werd opgeheven vanwege bezuinigingen. De infrastructuur verloor haar functie, maar niet haar fysieke aanwezigheid. Het spanningsveld tussen verdwijnen en blijven bestaan werd het uitgangspunt van het werk *Oogststraat*.

Het beeld van de lege bushalte roept verschillende vragen op: Wat doet de lege bushalte in de Oogststraat? Hoelang staat deze hier al? Wie is er nu verhinderd om te reizen met het openbaar vervoer door het opheffen van de buslijn? Zou deze bushalte opnieuw kunnen zorgen voor een verbinding van Klarendal met de rest van de stad?

Vanuit het idee van *public pedagogy*, waarbij educatieve processen in de publieke ruimte centraal staan, ontstond het werk *Oogststraat*. Met dit werk nodigde ik wijkbewoners en passanten uit om aandacht te hebben voor hun alledaagse omgeving.

Oogststraat bestaat uit twee werken en toont mijn impressie van de bushalte. Het werk werd gepresenteerd als digitale afdruk op het billboard van stichting Plaatsmaken, direct tegenover de bushalte, en als cyanotypie, een blauw-

druk door middel van uv-licht, getoond in het winkelcentrum van Klarendal en tijdens de ArtEZ Finals in het Rietveldgebouw.

In beide uitvoeringen is het werk pas volledig zichtbaar wanneer het van een afstand wordt bekeken, waardoor een moment van reflectie ontstaat. In de Oogststraat wordt de kijker hierdoor uitgenodigd om plaats te nemen in de bushalte om zo het volledige beeld te kunnen zien. De cyanotypie onderzoekt de achtergebleven sporen van buslijn 13 in de Oogststraat.

De cyanotypie Oogststraat is blijvend zichtbaar in het ArtEZ Rietveldgebouw aan het Onderlangs in Arnhem.

Wat is IMAE?

De internationale Master Artist Educator (IMAE) is een Engelstalige master van ArtEZ waar studenten leren om sociaal geëngageerd onderzoek toe te passen in samenwerking met gemeenschappen, organisaties en culturele partners. Het programma richt zich op de inzet van kunst als middel voor sociale verandering, gelijkheid en rechtvaardigheid. De masteropleiding is gevestigd in de wijk Klarendal in Arnhem, een locatie die fungeert als werkveld en inspiratiebron. Ook op andere plekken in Arnhem werken studenten nauw samen met gemeenschappen aan actuele vraagstukken.

Kunsteducatie als motor voor sociale verandering

Door Henrike Gootjes

Kan kunsteducatie bijdragen aan vrede, sociale rechtvaardigheid en duurzaamheid? Dat is de centrale vraag waar de UNESCO-leerstoel van Dr. John Johnston zich mee bezighoudt.

Specifieker: de UNESCO-leerstoel in Issues-Based Arts Education, Intercultural Dialogue and Social Cohesion ('kunsteducatie over urgente kwesties, interculturele dialoog en sociale cohesie'). Deze leerstoel werd opgericht in 2024 aan de ArtEZ Hogeschool. De missie van Dr. John Johnston: onderzoeken hoe kunsteducatie kan reageren op de grote uitdagingen van onze tijd. Van ongelijkheid en migratie tot klimaatverandering, conflictoplossing en sociale cohesie. 'Wat betekent het nu om mens te zijn? En wat betekent het om op deze specifieke plaats te zijn, op dit specifieke moment?' 'Issues Based Arts Education is voor mij een manier om onderwijs en kunst precies dáár betekenisvol te maken, in Arnhem en wereldwijd', vertelt John tijdens de inauguratie. Burgemeester Ahmed Marcouch noemt de leerstoel een belangrijke stap voor Arnhem: 'Ik ben erg

enthousiast over hoe deze leerstoel Arnhem internationaal op de kaart kan zetten, terwijl het tegelijkertijd ook lokaal impact heeft, zoals in Presikhaaf en Klarendal.'

Issues-Based Arts Education: leren vanuit de wereld om ons heen
Het werk van Johnston richt zich op Issues-Based Arts Education (IBAE), een pedagogische methode die studenten stimuleert na te denken over de betekenis van kunst en hun rol in de samenleving. IBAE gaat uit van vraagstukken die leven bij mensen en gemeenschappen, in plaats van vooraf bepaalde thema's of leerdoelen. Volgens Johnston biedt deze aanpak een nieuwe esthetische taal die empathie en begrip bevordert in een verdeelde wereld. De leerstoel is verbonden aan het UNESCO Chair Centre for Arts and Learning (UCAL), een internationaal netwerk met hubs in Neder-

land, Ierland en Marokko. Elk van deze hubs werkt samen met lokale gemeenschappen om kunsteducatie in te zetten voor sociale cohesie en conflictpreventie. Via practice-led research, geïnspireerd door Jean Paul Lederach, groeit kennis direct vanuit artistieke praktijk en lokale betrokkenheid.

Kernprincipes van IBAE
De leerstoel werkt volgens drie kernbegrippen:

- People — leren vertrekt vanuit echte mensen en gemeenschappen;
- Places — onderwijs en kunst vinden plaats in concrete leefomgevingen;
- Times — onderwijs sluit aan bij actuele vraagstukken van nu.

De UNESCO-leerstoel van Dr. John Johnston benadrukt dat de leerstoel niet alleen internationaal, maar ook lokaal relevant is. Hij ziet het als zijn verantwoordelijkheid om Arnhem te vertegenwoordigen en

John Johnston

tegelijk maatschappelijke impact te maken.

Verbinding met CDKM en Arnhem
Voor Arnhem en de ambities van CDKM sluit de leerstoel perfect aan. Net als CDKM streeft UCAL ernaar om leren, samenwerking en veerkracht in de wijk te versterken. Studenten, bewoners en onderzoekers werken samen aan maatschappelijke vraagstukken, bouwen voort op eerdere ervaringen en zetten kunst in als middel om sociale verbinding en inclusie te bevorderen. Arnhem fungeert zo als een levend laboratorium voor innovatie in kunsteducatie, waar lokale praktijk en internationale kennis elkaar versterken. De UNESCO-leerstoel van Dr. John Johnston laat zien dat kunsteducatie een krachtig instrument is om te leren, verbinden en duurzame verandering te realiseren, lokaal in Arnhem én wereldwijd.

Arnhem Studiestad

Arnhem Studiestad is een samenwerkingsverband tussen ArtEZ, HAN, Hogeschool Van Hall Larenstein, Rijn IJssel en de gemeente Arnhem. Het doel van deze samenwerking is Arnhem te profileren als een toffe studiestad waarin je fijn kan leren, werken en wonen.

Zo zet Arnhem Studiestad zich in voor impactvolle events en activiteiten op het gebied van muziek, sport en cultuur. Een mooi voorbeeld hiervan is het ASM Student Festival dat elk jaar in de maand mei door ruim 15.000 Arnhemse studenten gratis wordt bezocht. De line-up is speciaal gericht op studenten. Daarnaast kunnen studenten en bedrijven uit de regio gedurende het event, maar ook daarna, contact leggen met elkaar. Sportieve studenten kunnen onder andere tijdens het hardloopevent Airborne Freedom Run in september meedingen naar de Arnhem Student Cup. En op cultureel gebied kunnen studenten dit jaar aansluiten bij activiteiten rondom Ketikoti en bij Roze Zaterdag die in 2027 in Arnhem plaatsvindt. Via het platform IntoArnhem blijf je op diverse kanalen op de hoogte van wat het studentenleven in Arnhem te bieden heeft, welke studies je kunt volgen, waar je een studentenkamer kunt vinden en nog veel meer.

Voor meer informatie over studeren in Arnhem kan je een kijkje nemen op de website of Instagram van IntoArnhem.

We leiden jongeren op voor een wereld die niet meer bestaat

Door Henrike Gootjes

Luister, ik houd helemaal niet van provoceren. Ik stel veel liever gerust. Maar als we de realiteit van dit moment onder ogen zien, dan moeten we eerlijk zijn. We komen erachter dat nagenoeg ons hele onderwijs: leerplannen, toetsen, structuren, gebouwd is op aannames uit de industriële revolutie. Gericht op steeds grotere productiviteit, op kennisoverdracht, op het versterken van human capital. Met het idee dat het steeds beter en beter zal gaan en we geen rekening hoeven te houden met de schade die onze systemen veroorzaken op mensenlevens, ecosystemen en de biosfeer. Ondertussen blijkt uit onderzoek dat één op de twee jongeren met onzekerheid en bezorgdheid naar de toekomst kijkt. Lang niet altijd komt dat in gesprekken naar boven, maar psychologe Caroline Hickman is er helder over: ‘klimaatangst is geen stoornis, het is een gezonde reactie op een echte bedreiging. Alle mensen die nu leven weten dat de huidige wereldwijde economieën het leven in een veilige biosfeer bedreigen. En het gevoel dat de wereld om je heen wegkijkt, maakt het zwaarder dan de bedreiging zelf.’

Zou het anders kunnen? Het onderwijs heeft, bedoeld maar heel vaak onbedoeld en zelfs onbewust, vervreemding van de natuur, winstmaximalisatie ten koste van bijna alles, kolonialisme en neoliberal kapitaalisme ondersteund. De principes waarmee we onderwijs vormgeven zijn grotendeels dezelfde principes die tot de huidige crises hebben geleid. Maar het kan ook anders.

Dit is het moment van een flip the script: een radicale omkering. Niet bijstellen of optimaliseren, maar van richting veranderen. Van uitputtende naar levensgevende systemen, van kortetermijnwinsten en groeiende ongelijkheid naar een veerkrachtig ecologisch evenwicht. Naar collectieve veerkracht. Regeneratie is daarin de leidende logica, niet als politiek idee, maar als strategie van het leven zelf. Zoals bioloog Janine Benyus het verwoordt: ‘Life creates the conditions conducive to life.’ Levende systemen die meer teruggeven dan ze verbruiken, die sterker worden over tijd.

Daarin hoeven we niet terug naar vroeger, we benutten de technologie van dit moment juist. Technologie betekent immers: techne (praktische kennis, vakmanschap) en logos (rede, kennis). Het gaat dus over vaardigheden, over hoe we onze kennis toepassen en waartoe. Die kennis en dat vakmanschap zijn niet abstract, ze wortelen altijd ergens. In een plek, een gemeenschap, een stad. En precies daar ligt de kracht van een stad als Arnhem, met haar brede studiepalet vol potentie voor toekomstvaardigheden.

Inspiratie en methoden

Foto: Anwyn Howarth

Stel dat we leren en onderwijs begrijpen als een levend systeem? Als innovatief kenniscentrum dat als gemeenschap veerkracht kweekt en bijdraagt aan gezonde ecosystemen.

Regeneratief leren vertrekt vanuit de erkenning dat alle mensen, alle leven en alle ecosystemen onlosmakelijk verbonden zijn. Vanuit die houding leer je anders kijken naar macht en eigenaarschap. Je wordt kritisch op ontwerpen die uitputten of controleren, en je ontwerpt naar wat bijdraagt. Je leert samenwerken over disciplines en culturen heen. Want veerkracht komt voort uit diversiteit, in zowel ecosystemen én in leersituaties. Dat zorgt voor handelingsperspectief. Dan weet je dat je goed bezig bent. Als we de veerkracht van levende systemen faciliteren: in je rol als docent, onderwijsontwikkelaar, mentor, bestuurder, gemeentemedewerker, bewoner of student en mens, dan weet je: zo draag ik bij aan het ontwikkelen van toekomstvaardigheden. De erkenning dat we samen deel zijn van een generatie die de aarde niet de bocht uit laat vliegen, geeft ons focus, samenhang en inspiratie. Dit is het spannende moment in de geschiedenis waarin we opleiden en leren om binnen de veilige grenzen van de biosfeer te blijven. Om de aarde en onszelf niet kapot te laten gaan en op te branden maar om samen bij te dragen aan een levendige wereld.

Hier klopt iets – Henrike Gootjes over de kracht van regeneratie

Luister naar de podcast met Henrike Gootjes waarin ze laat zien dat we onderwijs, nog niet zo lang geleden, geconstrueerd hebben om systemen te faciliteren die we nu met spoed moeten verlaten. We zijn vergeten dat “leren” overal is. Ze vertelt over haar boek Regeneratie, vers van de pers, waarin ze ons meeneemt in de 5 dominante verhalen die de wereld en de mens uitputten en stelt daar tegenover een hoopgevend en praktisch perspectief.

Inspiratie en methoden

Manifest voor een levendige lerende stad

waarin welzijn, het leven en het floreren van al het leven centraal staan.

Onderwijs en leren in de stad Arnhem vindt zowel in klaslokalen plaats als op straat, in de natuur en in verbinding tussen generaties en culturen. Dit vraagt om structuren en initiatieven waarin welzijn, inclusiviteit en duurzaamheid leidend zijn.

Leren is onderdeel van het dagelijks leven

Leren is geen losstaand domein, het gebeurt overal: op straat, in de wijk, in de stad. Door te werken, te zorgen, vrijwilligerswerk te doen, te sporten, muziek te maken of hobby's te beoefenen. Iedereen is regisseur van zijn eigen leerweg, een leven lang.

Leren helpt vooruit én nodigt uit om te vertragen

Leren stimuleert groei, én biedt ruimte om even niets te doen. Het nodigt uit om tijd te nemen voor reflectie, voor niet-weten en twijfel. Juist in vertraging ontstaan verdieping, welzijn en nieuwe inzichten.

Leren verbindt en ontstaat door verbinding

Leren gaat over verbindingen: met jezelf, met anderen en met de wereld om je heen. We leren door ontmoeting, door samen iets te maken of te doen, door zorg en aandacht. Jong en oud leren van en met elkaar. Diversiteit aan mensen en perspectieven maakt leren rijker.

Leren heeft aandacht voor al wat leeft en is

Ook rivieren, planten, gebouwen en dieren zijn leermeesters. We luisteren naar wat de stad en het landschap ons vertellen. Arnhemse wijken, parken, rivieren en alledaagse plekken bieden kansen om te leren van wat leeft en bestaat. De stad is groener, levendiger en wijzer dan we denken.

Leren daagt uit en verrast

Leren ontregelt en gaat verder dan bestaande kaders. Het onverwachte brengt verder. Zowel schurend als speels en licht zijn waardevol.

Leren in en met de tijd

Leren draagt de geschiedenis mee en put uit wat ons voorging. Het groeit in de unieke mogelijkheden van het nu. En het kijkt vooruit; met oog voor een positieve toekomst en de generaties die komen.

Leren gebeurt
in lokalen op
scholen,

en daar waar de
stad ademt,

en wij leren
luisteren.

Reflectiekaarten

✂

Mijn plek

Waar in de stad voel ik me verbonden en waar niet? Wat zegt dat over hoe ik hier leer en leef?

Mijn blik

Wat zie ik als 'gewoon' in deze stad? Wat laat ik daarmee binnen en wat kijk ik voorbij?

Mijn woorden

Welke woorden gebruik ik als ik praat over leren, de stad of verandering? Wat maken mijn woorden mogelijk en wat zetten ze vast?

Mijn tempo

Waar ga ik sneller dan nodig is? Wat vraagt eigenlijk om aandacht, rust of nabijheid?

Mijn relatie

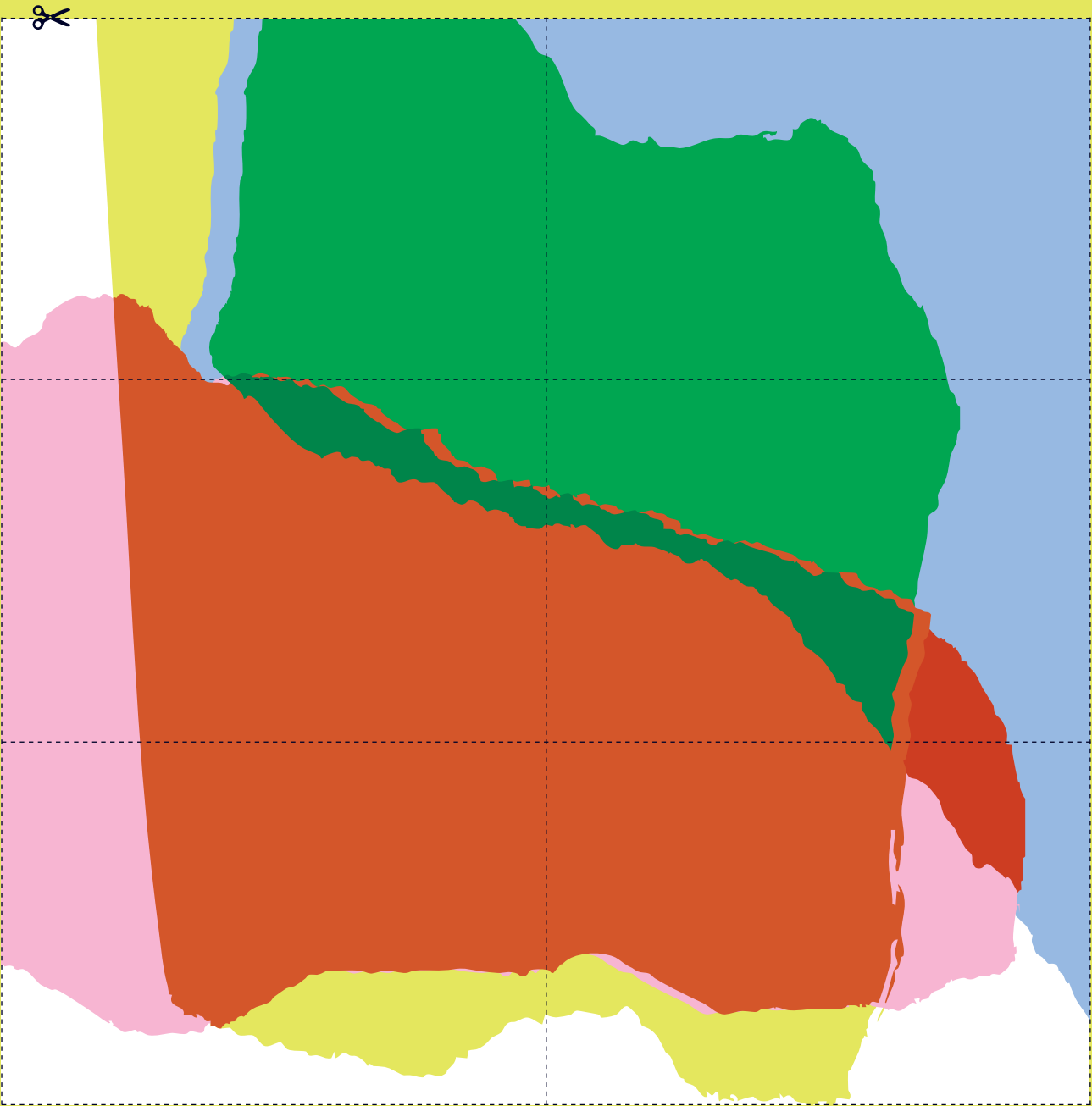
Met wie of wat leer ik: mensen, plekken, natuur? Wat versterk ik daarin, en wat verarmt?

Mijn beweging

Wat is één kleine manier waarop ik anders aanwezig kan zijn in de stad, zodat leren, leven en welzijn meer ruimte krijgen?

Waar de stad ademt

Reflectiekaarten

Waar de stad ademt

Kom maar op met je eigen school; Collectief Koppig!

Het bijzondere, in Presikhaaf gevestigde Collectief Koppig en winnaar van de Arnhemse cultuurprijs 2025, doet wat de naam suggereert: het zet van alles op z'n kop, is eigenwijs, en werkt met de kracht van “samen”. In Hier klopt iets, de podcast die CDKM maakte, spreken we met mede-initiatiefnemer en spin in het “Koppig-web”, Marije Tangelder, over de noodzaak maatschappijkritisch onderwijs te maken.

Zij werken op basis van vuurtjes die van binnen gevoeld worden. Ze organiseren om te leren samen met kunstenaars, om te denken en te werken aan de maatschappelijke verandering die je nodig hebt, spelend, makend, al doende uitvindend. Bij het collectief gaat dat nooit individueel maar altijd samen; dwars door generaties, leeftijden, niveaus, achtergronden heen wordt veranderkracht gegenereerd door alle deelnemers.

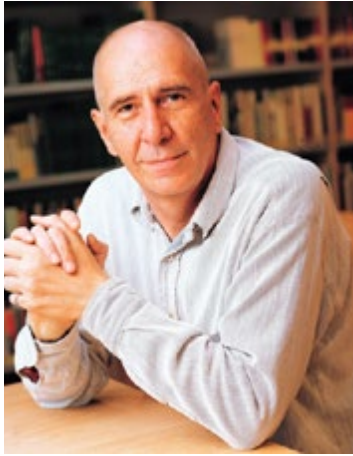
Het collectief doet dit door gebaande paden een zijpad te geven: met expo's in de projectkelder, met “Doe maar wand je wil”, de wisselmuren op het Hoofdkwartier, met stem-rechten-feestjes en vrolijke protesten. Het bruist, borrelt en knettert! Jonge talenten en studenten van allerlei opleidingen ontwikkelen samen met bewoners van allerlei leeftijden sociaal-artistieke projecten middenin de wijk. In de podcast belooft Marije haar eigen school te beginnen; we daagden haar uit in dit magazine te laten zien hoe die school eruit gaat zien: natuurlijk nam het Koppige Collectief deze uitdaging aan en vind je ze hier!

Marije Tangelder in Hier klopt iets

Luister hier naar de Podcast waarin Marije Tangelder vertelt over haar idealen voor generatie-doorbrekend, niveau-vrij, levendig, speels, theateraal en kunstzinnig onderwijs, en hoe Collectief Koppig daar al KEI-hard mee bezig is, Marije is tenslotte een Punk-zanger. We praten over “geraakt worden”, “vuurtjes” en intrinsieke motivatie als bases om te gaan leren, in plaats van aanbod of opdrachten. We spreken over het belang van de ander echt zien in onderwijs en over Marije haar idealen.

Interview met Matthijs Schouten

In dit, inmiddels op sociale media beroemde, filmfragment legt Matthijs Schouten super helder uit hoe we de wereld kunnen kennen. We gaan vaak automatisch uit van model 1: het categoriseren, analyseren, uitleggen, duiden, argumenteren, weten en betekenis geven. Matthijs spoort ons, in het licht van de huidige psychologische, sociale en ecologische uitputting in de wereld, aan om model 2 serieus te gaan nemen: het her-verbinden van hoofdelijke kennis, lijfelijke kennis en hartenkennis, het raad-selachtige niet-weten, het samen in de wereld zijn, en om gewoon aandachtig zijn.

The Great Simplification van Nate Hagens & Christine Webb

In deze aflevering van de podcast The Great Simplification gaat presentator Nate Hagens in gesprek met primatoloog en auteur Dr. Christine Webb. Centraal staat het concept van human exceptionalism: de diepgewortelde overtuiging dat mensen apart staan van en superieur zijn aan de rest van de natuur. Webb betoogt dat dit wereldbeeld geen universeel menselijk kenmerk is, maar een product van enkele dominante culturen, en dat het aan de basis ligt van veel van onze grootste mondiale uitdagingen. Ze pleit voor een fundamenteel herdenken van economische, juridische en educatieve systemen, zodat die de intrinsieke waarde van al het leven weerspiegelen.

IJssel Biënnale

De IJssel Biënnale is een tweejaarlijkse internationale buiten-tentoonstelling die bezoekers langs prikkelende kunstwerken op onverwachte plekken in het landschap leidt langs de IJssel met een uitgebreid nevenprogramma. Het kernperspectief van de IJsselbiënnale is de impact van klimaatverandering op ons landschap. Vanuit die gedachten wordt er elk jaar een ander thema gekozen, waarop kunstenaars hun kunstwerken in de buitententoonstelling baseren. Die van 2025 was "grenzen". Grenzen markeren, verdelen én verbinden; of ze nu natuurlijk, fysiek, landschappelijk, bestuurlijk, sociaal of mentaal zijn. We lijken grenzen nodig te hebben om als samenleving te kunnen functioneren, maar tegelijkertijd zitten ze ons vaak in de weg.

Podcast Onder Planologen

Vernieuwing en vergroening is overal aan de orde, maar zeker ook in de stad. Nederland heeft een rijke geschiedenis aan planconcepten, waarin continu wordt nagedacht hoe we Nederland zo goed mogelijk kunnen inrichten. In de podcast Onder Planologen gaan Peter Pelzer (TU Delft), Lilian van Karnenbeek (Universiteit Utrecht) en Jannes Willems (Universiteit van Amsterdam) in gesprek met direct betrokkenen en onderzoekers die zich bezighouden met planologie. Zowel de geschiedenis als de toekomst van de Nederlandse ruimtelijke ordening komt aan bod, steeds bekeken vanuit één planconcept. Een inspirerende aflevering hieruit is De Inclusieve Stad. Maar wat is een inclusieve stad nu eigenlijk? En hoe ziet een inclusieve stad eruit? Door wie en voor wie wordt die stad gemaakt?

Yous en Yay in het wild, seizoen 2 aflevering 4

'VWO-advies? Dat werd aan kinderen zoals ik niet zo snel gegeven', vertelt Samir Bantal in gesprek met Yous en Yay. Samir werd geboren in Marokko en verhuisde op driejarige leeftijd met zijn ouders naar Nederland. In deze aflevering van Yous & Yay in het wild vertelt hij hoe hij door nieuwsgierigheid, doorzettingsvermogen en een zomerstoomcursus wiskunde B toch aan de TU Delft ging studeren om architect te worden. Daarna groeide hij verder en werd hij directeur van de denktank AMO van het wereldberoemde architectenbureau OMA, opgericht door Rem Koolhaas. Met Koolhaas en Harvard onderzocht hij het project Countryside: The Future, over hoe het platteland zich verhoudt tot de stad van morgen, dat werd tentoongesteld in het Guggenheim in New York. Hij vertelt over het samenwerken met artistieke alleskunner Virgil Abloh, en de waarde die ontstaat als er gewerkt wordt op het snijvlak tussen verschillende disciplines en domeinen. Daar wordt het spannend en ontstaan nieuwe dingen, als we achterdeurtjes weten te vinden en anders te doen, nieuwe dingen te leren en mee te maken. En daarmee verandert de wereld.

Expertisecentrum Inclusief Onderwijs

Het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs (ECIO), is dé kennispartner voor wie werk wil maken van inclusief onderwijs, studentenwelzijn en een soepele overstap van opleiding naar werk. Sinds de invoering van het VN-verdrag Handicap is inclusief onderwijs geen keuze meer, maar een wettelijke opdracht. De website van ECIO biedt een schat aan kennis en tools: van visie en beleid tot concrete tools en praktische oplossingen om iedere student de kans te geven om te leren, te groeien en uit te stromen naar de arbeidsmarkt.

Vernieuwonderwijs

Vernieuwonderwijs helpt onderwijsteams uit om bewuste keuzes te maken die leiden tot krachtig onderwijs. Met diensten en producten op het gebied van curriculumontwerp, toetsing en didactiek helpt het docenten om hun visie om te zetten in de dagelijkse praktijk. De website staat vol met inspirerende artikelen en handige tools, zodat iedere docent direct aan de slag kan. Want goed onderwijs ontstaat niet door toeval, maar door gerichte expertise en samenwerking. Vernieuwonderwijs toont hoe onderwijs kan groeien, vernieuwen en echt het verschil kan maken.

Samen leren

Samenwerken

Hoe Arnhem Oost nieuwe verbindingen smeedt

Door Annemieke Peeters en Wendy Kemper-Koebrugge

In Arnhem Oost werken inwoners, professionals, organisaties en kennisinstellingen samen aan de toekomst van vijf wijken: Klarendal, 't Broek, Presikhaaf, Malburgen en Geitenkamp. Dat gebeurt binnen het Nationaal Programma Arnhem-Oost (NPAO). Geen los project, maar een langjarige aanpak waarin partijen zich voor jaren verbinden aan dezelfde opgaven. Het gaat om grote thema's: kansengelijkheid, armoede, leefbaarheid, veiligheid en gezondheid. Maar het begint steeds bij dezelfde vraag: "Wat is hier nodig?" De HAN is één van de partners in het programma. Maar wat betekent het om partner te zijn? Wendy Kemper is namens de HAN betrokken bij dit programma en reflecteert op wat er tot nu toe geleerd is.

'We zijn een kennispartner en kunnen onderwijs en onderzoek toevoegen, maar we zijn ook gewoon in die wijken aanwezig. Onze campus ligt er, onze medewerkers wonen er, onze studenten komen ervandaan. Dus als je vindt dat je als onderwijsorganisatie een verantwoordelijkheid hebt in het bevorderen van kansengelijkheid, wat doe je er dan mee?'

Dat betekent vooral: luisteren. Niet bedenken vanuit een grote

hogeschool wat je komt brengen, maar aansluiten bij wat er al gebeurt. De vragen uit de wijk en de gezamenlijke agenda van het programma zijn leidend. Studenten, docenten en onderzoekers sluiten daarop aan. Het is geen eenrichtingsverkeer. 'Het gaat niet om "wij komen iets brengen", maar om samen optrekken.'

Wijs met de wijk: samen leren, samen groeien

Een concreet voorbeeld van deze samenwerking is de door NPAO, HAN en organisatieadviesbureau Goed Geschud ontwikkelde leergang Wijs met de wijk. De aanleiding was eenvoudig: in de wijken werken veel professionals uit verschillende sectoren, maar zij spreken elkaar lang niet altijd. 'We hebben eigenlijk nog te weinig gezamenlijke taal of begrip over wat het is om in deze wijken te werken.' Wat betekent armoede in het dagelijks leven van bewoners? Wat is kansengelijkheid in de praktijk? Hoe zie je dat terug in jouw eigen werk? En hoe werk je samen over de grenzen van je eigen organisatie heen?

De leergang bracht professionals uit elf organisaties bij elkaar. Iedere bijeenkomst stond een thema centraal zoals kansengelijk-

'Hoe mooi zou het zijn als we de hele onderwijskolom – po, vo, mbo, hbo en wo – met elkaar kunnen verbinden? Niet ieder voor zich, maar samen.'

heid en leefbaarheid. Deelnemers luisterden en gingen met elkaar in gesprek. Het was nadrukkelijk een combinatie van leren en doen: theorie werd direct gekoppeld aan de praktijk, casussen uit de wijk kwamen op tafel en er werd samen nagedacht over oplossingen. Wat opviel: aan het einde van de leergang stond het gezamenlijke belang van de wijk sterker centraal dan de verschillen tussen organisaties. Deelnemers waardeerden vooral de nieuwe relaties die ontstonden. 'Tegelijkertijd was er ook eerlijke feedback: sommigen wilden het liever kleinschaliger, meer in hun eigen wijk en met hun directe samenwerkingspartners.'

Partnerschap bouwen: gelijkwaardig en langdurig

Wat maakt dit partnerschap bijzonder? Drie dingen staan centraal: gelijkwaardigheid, langdurigheid en gezamenlijke verantwoordelijkheid.

'Gelijkwaardigheid betekent dat geen enkele partij boven de ander staat. De wijk is geen "leerobject". Studenten komen niet om even onderzoek te doen en weer te vertrekken. Ze werken samen met bewoners en professionals aan echte vraagstukken. Dat vraagt ook iets van de HAN: "Hoe doorbreek je bubbels? Hoe zorg je voor gelijkwaardigheid tussen de wijk en de studenten die we

toevoegen?" Studenten moeten niet langs de wijk heen werken, maar erin en ermee.'

'Langdurigheid is minstens zo belangrijk. Het NPAO is geen kortlopend project, maar een aanpak van minstens achttien jaar. Dat betekent dat je elkaar niet loslaat als het lastig wordt.' Het vraagt om doorlopende leerlijnen, om cohorten studenten die voortbouwen op wat eerdere groepen hebben gedaan.

'Gezamenlijke verantwoordelijkheid betekent dat de opgaven niet van één organisatie zijn. Niet alleen van de gemeente. Niet alleen van welzijn. Niet alleen van onderwijs. We moeten met elkaar voor heel Arnhem zorgen.' De HAN vervult hierin een specifieke rol. 'Als hogeschool zit zij tussen mbo en wo in. Ze leidt professionals op én doet toegepast onderzoek. Met één been in de praktijk en één been in kennisontwikkeling.'

'Hoe mooi zou het zijn als we de hele onderwijskolom - po, vo, mbo, hbo en wo - met elkaar kunnen verbinden? Niet ieder voor zich, maar samen.' Het partnerschap is dus geen project met een begin en een einddatum. Het is een doorgaande ontwikkeling. Je bereikt mooie dingen, en juist daar-

door zie je ook nieuwe kansen en nieuwe wensen voor de toekomst.

Samen verder bouwen

De ambitie reikt verder dan vijf wijken. De lessen uit Arnhem Oost kunnen inspireren in andere delen van de stad. Dat vraagt om een langere lijn. Hoe zorgen we ervoor dat studenten, docenten en

professionals elkaar blijven vinden? Dat het niet afhankelijk is van een paar enthousiaste mensen? Dat samenwerken de normale manier van werken wordt? Het partnerschapsverhaal moet niet alleen in losse projecten zitten, maar in hoe organisaties structureel werken. Arnhem Oost laat zien wat er kan ontstaan wanneer partijen samen

optrekken. Door samen te leren. Door samen te doen. En vooral: door samen verantwoordelijk te zijn voor de toekomst van de stad.

Door Ace van Trikt

Op de eerste lentedag van het jaar krijgen wij, Ace van Trikt, student Management van de Leefomgeving en Annemieke Peeters, projectleider CDKM, een rondleiding in het unieke gebouw van IKC De Klimboom, een gemeenschapsschool, midden in de wijk Elderveld. Mette Spruit is als directeur vanaf de start betrokken bij de school.

Het eerste wat opvalt als we de school binnenlopen, is de meterslange boekenkast. Mette legt uit: ‘Wij hebben hier een sterke leescultuur: kinderen besteden dagelijks minstens een uur aan lezen. Naast dat we lezen erg belangrijk vinden, zien we boeken ook als kunstvorm: ze openen je wereld, prikkelen de fantasie en helpen bij identiteitsvorming. In samenwerking met Rozet bieden we een rijk assortiment aan actuele jeugdliteratuur, afgestemd op hun interesses. We analyseren wat ze lezen om boeken aan te bevelen in de genres die zij leuk vinden. Wij zien daardoor dat kinderen echt heel graag lezen.’ Tijdens de rondleiding wordt in de pauze in alle ruimtes voorgelezen door de leraren. ‘Hierdoor staat lezen centraal, het voorlezen creëert bovendien rust; een heel belangrijk ingrediënt van ons onderwijs.’

De onderwijsvisie

‘In onze onderwijsvisie volgen we Biesta’s domeinen: kwalificatie, socialisatie en subjectivatie. Kwalificatie focust, in funderend onderwijs, voornamelijk op goed leren lezen, schrijven en rekenen. Maar in onze wijk is socialisatie en subjectivatie net zo belangrijk. De wijk kent veel segregatie; er zijn veel culturele verschillen, jonge ouders met kinderen en ouderen. In deze “bloemkoolwijk” is er tussen de hofjes weinig contact. Dat zien we liever anders: Elderveld is een prachtige wijk, met veel culturele verschillen. Dat is pure rijkdom en een afspiegeling van de maatschappij. Kinderen worden gestimuleerd volwaardig mee te doen, ook in de wijk.’

Volgens Mette zien kinderen die onderlinge verschillen helemaal niet. Dat behouden is de opdracht van de school. Om ervoor te zorgen dat alle kinderen gelijke kansen krijgen, analyseren de leraren en de betrokken partners wat elke leerling nodig heeft en wat het beste voor hen werkt. Die betrokken partners zijn er in de volle breedte; het Sportbedrijf Arnhem, Skar, AM-supportteam, Stichting Pas, team Leefomgeving van de Gemeente, HAN, Rijnstad en meer partners uit de wijk.

Thematisch onderwijs

Thema’s zijn de hoofdlijnen waarbinnen ieder vak tot zijn recht komt. Het programmeren van de inhoud gebeurt via backcasting: begin bij het doel, vanuit daar redeneer je wat daarvoor nodig is. ‘Zo zijn we er zeker van dat alle leerlingen alle doelen (geschiedenis, aardrijkskunde, natuur en techniek, woordenschat, lezen, taal en cultuureducatie) hebben behaald wanneer zij groep 8 verlaten.’ Tijdens de instructies van de basisvakken en het thematische onderwijs wordt er aan de doelen gewerkt. Het doel van de thema’s is dat leerlingen de leerstof op een samenhangende manier leren. Binnen een thema is altijd ruimte voor actualiteit, en wat er gebeurt in de wereld en wat kinderen zelf meebrengen.

Tijdens de rondleiding door de school leggen twee leerlingen uit waar ze aan werken: ‘Tijdens de vakantie

‘Arnhem heeft alles in huis: een zeer diverse bevolking, gevarieerde onderwijsinstellingen, een rijke cultuur- en kunstscene, een groene omgeving en een boeiende historie. Laten we die rijkdom benutten en stadsbreed samenwerken aan goed onderwijs, in de volle breedte.’

moesten we foto’s maken van ons avondeten en die meeneemen naar school.’ Mette verklaart: ‘Die foto’s zijn de eerste stap naar dialoog en het zichtbaar maken van verschillende culturen en tradities. Vanuit daar kan je vragen stellen: “Wat eet je? Waar komt het vandaan? Welk land en welke tradities, gebruiken zijn er? En hoe zit dat in jouw familie?” Het is ook een beetje een verrassing waar leerlingen zelf mee komen.’ Aan het einde van de onderwijsperiode opent de school de deuren en laten de leerlingen hun ouders en verzorgers zien waar binnen het thema aan is gewerkt.

Samenwerking met partners

Ook organiseert IKC De Klimboom naschoolse activiteiten. Deze activiteiten zijn beschikbaar voor alle kinderen uit de wijk. Ook zij die niet naar deze school gaan, maar naar de buur-school De Kringloop. Alle naschoolse activiteiten organiseert de school samen met verschillende sociale partners, een hele lijst; zoals Sportbedrijf Arnhem, Taalhuis Arnhem, Rozet, HAN, Rijnstad, Natuurcentrum Arnhem, AM-supportteam, Stichting Pas en team leefomgeving van Elderveld. Zo ontstaat een breed assortiment voor zowel kinderen als volwassenen.

Ook voor de verschillende partners is deze samenwerking vruchtbaar. Zeker voor Jesse van Cleef van AM Supportteam, hij ziet jongerenwerk als een essentiële verbinder in de wijk. ‘Doordat wij zowel in de wijk actief zijn als op IKC De Klimboom, maken de jongeren op een laagdrempelige manier kennis met een jongerenwerker, iets wat elke jongere verdient. IKC De Klimboom is dan ook meer dan alleen een basisschool.’ Kars Deutekom een andere partner

sluit zich daarbij aan. Hij is werkzaam als programmamanager Bewegen, Gezondheid en Sport voor CLC Arnhem PO, een samenwerkingsverband van de grote schoolbesturen. ‘Door met partners in en om school samen te kijken naar wat de kinderen nodig hebben, kom je tot mooie, zinvolle en rijke programma’s die ertoe doen.’

Mette benadrukt hoe belangrijk die samenwerking tussen sectoren is. ‘Arnhem heeft alles in huis: een zeer diverse bevolking, gevarieerde onderwijsinstellingen, een rijke cultuur- en kunstscene, een groene omgeving en een boeiende historie. Laten we die rijkdom benutten en stadsbreed samenwerken aan goed onderwijs, in de volle breedte.’

Meer weten over IKC De Klimboom?

Luister dan de podcastaflevering van Hier klopt iets waarin Mette Spruit te gast is en meer vertelt over haar visie op onderwijs.

Adders en Ladders

Door Annemieke Peeters
en Henrike Gootjes

Samenwerken over grenzen heen is prachtig én weerbarstig. Binnen City Deal Kennis Maken werken kennisinstellingen, gemeente Arnhem, maatschappelijke organisaties, bewoners en studenten samen aan opgaven in de stad. Op allerlei manieren wordt er toekomstbestendig en innovatief samengewerkt en geleerd. Dat levert verrassende nieuwe inzichten en ervaringen op en soms val je in een kuil die je niet zag aankomen.

Herken jij de adders en ladders uit je eigen praktijk?

de Peeters ootjes ken over grenzen chtig én weerbarstig. y Deal Kennis Maken nnisinstellingen, Arnhem, pelijke organisaties, en studenten samen en in de stad. Op nieren wordt er estendig en innovatief erkt en geleerd. verrassende nieuwe n ervaringen op en in een kuil die je niet men. le adders en ladders praktijk?								51	50	49	48	47	46	45	44																																																																																																																																																																																																																																																																																										
Start	2	3	4	5	6	7	8	9																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
									1	18	19	35	36	42	43	44																																																																																																																																																																																																																																																																																									
																	10	11	12	13	14	15	16	17	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	37	38	39	40	41	45																																																																																																																																																																																																																																																												
Ont-moeten	Eigenaarschap in alle lagen	Afstemmingskracht	Grote verschillen tussen partner organisaties	Ruimte binnen curricula	Plezier in samenwerken en leren	Steun van bestuurders	Met het onbekende kunnen omgaan	Verbinders binnen organisaties	Eén aanspreekpunt	Te weinig focus in het project	Enthousiaste studenten	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven																														Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven	Snelle resultaten nastreven

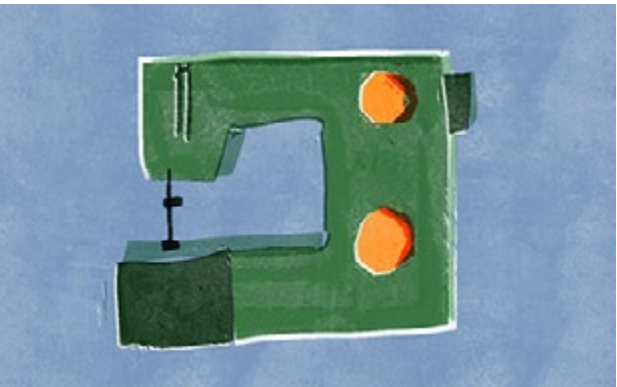
Spelregels

1. Start op vakje 1.
2. Gooi de dobbelsteen en plaats je pion vooruit over het bord.
3. Land je op een ladder? Die brengt je omhoog: je profiteert van een succesfactor in de samenwerking.
4. Land je op een adder? Die brengt je van je pad: je schuift terug en ervaart een valkuil.
5. De eerste speler die de finish bereikt wint.

Samenleren en samenleven in het Spijkerkwartier

Door Job Koskamp

Elke woensdag komen dertig studenten van de HAN naar DAZO, een plek midden in het Spijkerkwartier voor wijkinitiatieven die zich inzetten voor een duurzame en veerkrachtige gemeenschap. Onder andere studenten van Social Work, Verpleegkunde, Fysiotherapie, Voeding en Diëtetiek en HBO-Rechten werken samen met buurtbewoners aan sociale en vaak duurzame projecten. Dit leren en doen in de wijk is onderdeel van een MDT-traject (MDT staat voor Maatschappelijke Diensttijd). Studenten werken met elkaar en met buurtbewoners. Ze doen op die manier praktische ervaring op en leren nieuwe perspectieven kennen. Lees hier over welke ervaringen studenten hebben opgedaan.

Lonneke: student Voeding en Diëtetiek

Project: Repaircafé

Lonneke organiseerde samen met een aantal andere studenten verschillende repaircafés. Degene die haar het meest bijbleef, was het repaircafé voor kinderen. ‘Ik vond het erg bijzonder om te doen. Ik denk dat ik en de mensen om mij heen in een bepaalde soort bubbel zaten. Door dit project merkte ik dat en belandde ik weer met beide benen op de grond. Daar ben ik erg blij mee.’

Indy: student Fysiotherapie

Project: community building

Indy en haar medestudenten probeerden met hun project om mensen in de wijk met elkaar te verbinden. Zo organiseerden ze verschillende activiteiten, waaronder een oogstfeest. ‘Als onderdeel van dit project moest ik echt uit mijn comfort-zone komen. Ik ben best introvert, dus ik stap niet heel snel op mensen af, maar dit project vroeg van mij dat ik initiatief nam. Dat vond ik in het begin best lastig, maar nu merk ik dat ik een stuk zelfverzekerder ben en dat vind ik heel waardevol.’

Wijkgericht

Nina: student Voeding en Diëtetiek

Project: jongeren en politiek

“In het project werd ik omschreven als analist. Dat is iemand die meer vanuit haar hoofd denkt en handelt, dan vanuit emotie.” Binnen haar project probeerde Nina dat haar kracht te maken. Haar project was erop gericht om meer jongeren te betrekken bij de politiek. “Ik merk dat veel jongeren niet echt geïnteresseerd zijn in de politiek: ze zijn gedemotiveerd of weten er gewoon niet zoveel over. Zelf vind ik het erg belangrijk. Er ligt tegenwoordig een soort zware deken over de politiek, maar ik wilde met dit project juist de mooie kant belichten. Het is eigenlijk heel mooi dat we samen kunnen beslissen over de toekomst.”

Gertrude Kuyvenhoven woont en werkt in het Spijkerkwartier. Ze is wijkdocent en begeleidde deze studenten. ‘Als wijkdocent hoor ik mooie gesprekken tussen de studenten onderling en met de wijkbewoners over bijvoorbeeld religie, politiek en manieren van leven. Studenten zeggen: “Het is gewoon gezellig.” Dat is precies wat ik belangrijk vind, want dan begint het leren en het openstaan voor elkaar.’ Gertrude legt uit dat, naast dat studenten verschillende vaardigheden ontwikkelen, het heel bijzonder is om de wisselwerking te zien die ontstaat met mensen uit de wijk. ‘Niet iedereen in de wijk heeft het makkelijk. Het is heel waardevol voor studenten om voorbij hun eigen beleavingswereld te kijken en bijvoorbeeld eens mee te gaan naar de voedselbank.’ Docenten en studenten zijn onderdeel van de community. Ze worden gezien en zien anderen. ‘De HAN wil graag studenten opleiden tot maatschappelijk bewuste wereldburgers en dat is precies wat hier gebeurt.’

Yuna: student Verpleegkunde

Project: Repaircafé

Yuna groeide op in het Spijkerkwartier, dus dat is bekend terrein, zou je zeggen. Toch leerde hij een heel andere kant kennen. “Ik voel mij nu sterker verbonden met mijn wijk. Het is heel leuk om in je eigen wijk bij te dragen aan duurzaamheid en het gemeenschapsgevoel.” Ook Yuna was onderdeel van het project dat verschillende repaircafés organiseerde. Hem bleef de samenwerking bij: “Ik vond het bijzonder om te ervaren hoe makkelijk samenwerking eigenlijk tot stand kan komen. Dat is dan ook wat ik hoop mee te nemen: samenwerking is soms makkelijker dan het lijkt.”

Podcast Hier klopt iets

Luister ook naar de podcastaflevering van Hier klopt iets samen met Gertrude. Daarin vertelt ze meer over haar vak als wijkdocent en wat onderwijs in de wijk studenten, docenten en buurtbewoners brengt.

Werk_wijzer voor wijkdocenten

In Labs en Werkplaatsen van de HAN werken studenten, (wijk)docenten, onderzoekers, professionals en burgers samen aan kennisontwikkeling en innovaties. Samen leren en innoveren staat centraal. De Werk_Wijzer biedt literatuur, voorbeelden en praktische tools die helpen bij het vormgeven en in beweging houden van een Lab of Werkplaats.

Samen maken we ruimte voor de toekomst

Hoe MakersCosmos in Arnhem technologie- en maakonderwijs duurzaam verankert

Door Maarten Hennekes

Wij zien het regelmatig gebeuren. Een school start met een inspirerend project. Leerlingen onderzoeken, experimenteren, ontwerpen en maken met volle concentratie. Leraren ontdekken talenten die ze eerder bij hun leerlingen niet zagen, maar een paar maanden later is het stil. Het project was geslaagd, maar kreeg geen vervolg. Het stond los van het curriculum, het had geen plek in het schoolplan en de dagelijkse praktijk nam het over.

“Dat moet anders”, dachten wij: geen losse interventies, maar bouwen aan iets dat blijft. Zo ontstond MakerCosmos: een netwerk én een maakplaats waarin scholen, culturele instellingen, bedrijven en de HAN samenwerken aan duurzaam technologie- en maakonderwijs in Arnhem. Onze vraag was helder: hoe kan leren door te maken, structureel onderdeel worden van het curriculum?

Waarom maken essentieel is

Voor ons is maakonderwijs geen verzameling leuke technieklessen. Het is een manier van leren die leerlingen actief betreft bij de wereld om hen heen. Wij werken daarom vanuit onderzoekend en ontwerpde leren.

Onderzoekend leren begint bij verwondering. Leerlingen stellen vragen, verzamelen informatie en ontdekken hoe iets werkt. Ontwerpend leren vertrekt vanuit een probleem, een behoefte óf de verbeelding. Vanuit die aanleiding stellen leerlingen vragen. Soms is er iets dat beter kan, soms ontbreekt er iets en soms ontstaat een idee simpelweg omdat leerlingen zich voorstellen wat er mogelijk zou kunnen zijn. Zo ervaren leerlingen dat zij niet alleen kunnen bedenken wat er mogelijk is, maar dat ook daadwerkelijk kunnen realiseren.

Die cyclus is cruciaal: het is een proces waarin geleerd wordt van fouten en waarin reflectie vanzelfsprekend is. Leerlingen ervaren dat leren niet alleen gaat over reproduceren, maar ook over creëren. Ze ontwikkelen naast kennis ook doorzettingsvermogen, samenwerking en kritisch denken. In een samenleving waarin technologische en maatschappelijke vraagstukken steeds complexer worden, hebben we dat soort vaardigheden hard nodig. Maken verbindt hoofd, hart en handen: cognitief begrijpen, emotioneel betrokken zijn en praktisch handelen komen samen.

Verankeren begint bij visie

We hebben geleerd dat verduurzaming begint bij visie en beleid. Zolang maakonderwijs afhankelijk blijft van individuele bevoegdheid, blijft het kwetsbaar. Daarom werken wij op meerdere niveaus tegelijk. We ondersteunen scholen bij het formuleren van een visie op kunst, cultuur en technologie. We helpen om die visie te vertalen naar leerlijnen en schoolplannen. We investeren in professionalisering. En we bouwen aan een lerend netwerk waarin scholen van elkaar leren en elkaar versterken.

Dat vraagt om een ecosysteem waarin visie, programma, deskundigheid en samenwerking elkaar voeden. In Arnhem trekken meerdere schoolbesturen samen op. Directeuren denken mee over borging. Adviseurs en vakdocenten werken samen met leerkrachten aan concrete implementatie. En studenten van de lerarenopleiding participeren in projecten en nemen ervaringen weer mee terug naar hun opleiding.

Zo ontwikkelen we samen projecten die onderdeel zijn geworden van het curriculum van scholen. Geen losse activiteiten, maar betekenisvolle leerarrangementen die aansluiten bij thema's en leerdoelen.

Concrete voorbeelden uit de praktijk

Binnen Techkwadraat, één van die projecten, werken we in co-creatieteams met onder andere het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, het speciaal onderwijs en het bedrijfsleven. Zo verbinden we praktijk, vakmanschap en innovatie aan de dagelijkse onderwijsrealiteit.

Met de Week van het Maken wordt het werk van leerlingen zichtbaar in de stad. Leerlingen presenteren hun ontwerpen, scholen openen hun deuren en partners sluiten aan. Tegelijk zoeken we actief (inter)nationale uitwisseling. Door conferenties te organiseren en te bezoeken en samen met partners uit andere regio's en landen te reflecteren op onze aanpak, blijven we leren en vernieuwen. Zo bouwen we aan een lerend netwerk dat verder reikt dan Arnhem, maar tegelijkertijd stevig geworteld is in de stad.

‘Wij hopen dat kinderen in Arnhem opgroeien met het besef dat zij technologie niet alleen kunnen gebruiken, maar ook kunnen vormgeven.’

Stadsbreed

Ook de fysieke plek speelt daarin een belangrijke rol. MakerCosmos is namelijk gevestigd in Rozet, midden in de stad. We hebben bewust gekozen voor een publieke locatie. Het is een zichtbare plek waar onderwijs en stad elkaar ontmoeten. Je kunt er werken met digitale en analoge technieken: van lasersnijders en 3D-printers tot textiel, hout en hergebruikte materialen. Maar het belangrijkste is de houding die we daar cultiveren: nieuwsgierigheid, plezier, experimenteren, en het leren met en van elkaar.

Wat dit vraagt van leraren

Ontwerpend leren vraagt een andere rol van de leerkracht. Minder uitleggen hoe het moet, meer begeleiden in het proces. De leerkracht ontwerpt het kader en bewaakt de leerdoelen, maar geeft ruimte voor eigen keuzes van leerlingen. Reflectie is daarbij essentieel. Waarom koos je deze oplossing? Wat gebeurde er toen het mislukte? Wat zou je volgende stap zijn? Zo leren leerlingen hun eigen denkproces expliciet maken.

Wij ondersteunen leerkrachten via trainingen, co-creatie met vakdocenten en open leermateriaal. Dat materiaal is flexibel en aanpasbaar. Het biedt structuur, maar geen dichtgetimmerd script. Zo groeit deskundigheid in de praktijk.

Wat wij leerden

In de afgelopen jaren hebben we een aantal inzichten opgedaan die ons helpen om maakonderwijs duurzaam te verankeren. MakerCosmos is een gelegenheidsnetwerk. Dat betekent dat het zich kan aanpassen aan wat nodig is. Soms ligt de focus op professionalisering, soms op projectont-

wikkeling, of op samenwerking met een bedrijf of culturele instelling. Die flexibiliteit vergt iets van alle deelnemers. We werken over organisatiegrenzen heen. Dat is mooi, want we delen verantwoordelijkheid en we bouwen samen aan een leeromgeving die verder reikt dan de schoolmuren. Maar het vergt ook tijd. Tijd om elkaar te leren kennen, om samen te experimenteren en om vertrouwen op te bouwen. Als die basis is gelegd, gun je elkaar een podium en leer je succes delen. Samen met elkaar en voor elkaar, dat is wat ons betreft de sleutel: iedereen is mede-eigenaar en is daarvan doordrongen.

Wij hopen dat kinderen in Arnhem opgroeien met het besef dat zij technologie niet alleen kunnen gebruiken, maar ook kunnen vormgeven. Dat ze leren onderzoeken, ontwerpen en samenwerken en vooral dat ze ervaren dat hun ideeën ertoe doen. We bouwen aan een makerscultuur die toegankelijk is voor ieder kind. Een stad waarin onderwijs, cultuur en ondernemerschap samenwerken aan maatschappelijke opgaven. MakerCosmos is daarin geen eindpunt, maar een voortdurende beweging.

Podcast hier klopt iets

Ben je nieuwsgierig geworden naar het Maakonderwijs? Maarten was eerder ook te gast bij de podcast Hier klopt iets. Daar gaat hij dieper in op de visie achter het maakonderwijs.

Hoe kan je Arnhem-Oost **fietsvriendelijk** maken?

Door Freek Rurup

Twee groepjes tweedejaars deeltijdstudenten van de opleiding Tuin- en Landschapsinrichting presenteren hun plannen voor de herinrichting van een deel van Arnhem-Oost. De studenten hebben zich gefocust op het verbeteren van de fietservaring. Ze interviewden allerlei belanghebbenden en dat leidde tot frisse ideeën.

In deze module van acht weken werken studenten van de opleiding Tuin- en Landschapsinrichting met verschillende achtergronden in een tijdelijk “bureau” samen aan een opgave. Door de diverse achtergronden ontstaat een rijke voedingsbodem voor nieuwe en creatieve ideeën.

De opdracht aan de studenten is om door middel van onderzoek tot planvorming te komen.

Dat doen ze in het tweede jaar voor het eerst: altijd praktijkgericht. Bij HVHL houdt dat in: zelf, in afstemming met de opdrachtgever, komen tot een Plan van Aanpak. Binnen vier tot vijf weken voeren de studenten het onderzoek uit.

De uitkomst daarvan moet gericht zijn op planvorming. In dit geval focuste de centrale vraag dus op de kwestie hoe Arnhem-Oost fietsvriendelijker kan worden gemaakt.

“Met welke ontwerp-ingrepen kunnen de parken rondom Arnhem-Oost effectief worden verbonden tot één duurzaam, aantrekkelijk groen netwerk van fiets- en wandelroutes?”

Vanaf ongeveer de vierde week verschuift de focus van de studenten van onderzoek naar planvorming. Het doel van deze fase is het maken van een inrichtingsplan dat voldoet aan de eisen en uitgangspunten van de opdrachtgever en de studentengroep.

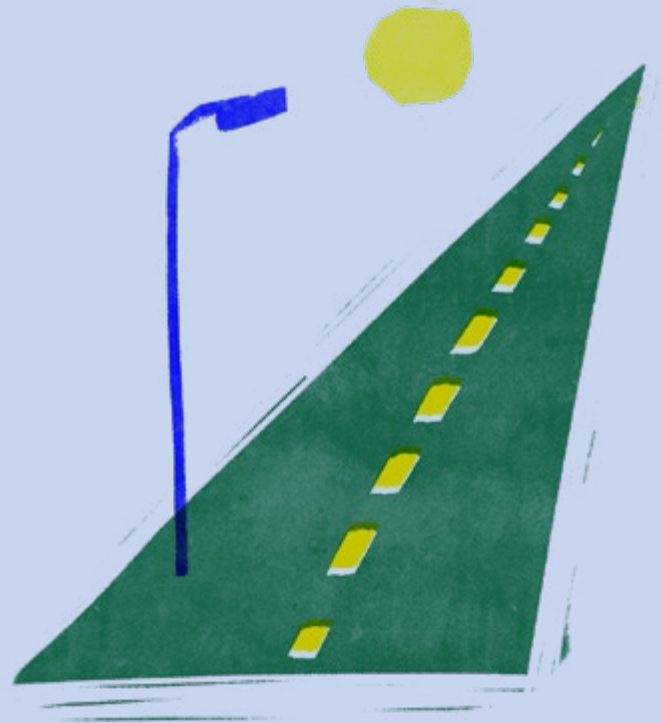
Studenten worden vaak ingezet voor opgaven waar frisse ideeën gevraagd worden. Dat is niet voor niets. Zo bedacht een van de groepjes om fietsers te benaderen als een diersoort waarvoor een gezonde habitat gecreëerd moest worden. Na het vergaren van kennis over “de ecologie van de fietser” waren ze in staat om de habitat voor deze bij-

zondere “diergroep” te verbeteren. Ze hanteerden daarvoor de vijf V’s voor de essentiële basisbehoeften. Voor de fietsers waren dat Verbinding, Veiligheid, Vlotheid, Variatie en Verblijfskwaliteit. De uitwerking van die benadering resulteerde in schematische tekeningen van elk van die oplossingen. Ze maakten nieuwe aftakkingen en verbonden bestaande paden, wijzigden voorrangssituaties, maakten bredere en vlakke paden en leidden nieuwe

paden langs afwisselende plekken, waar gemakkelijk ook een rustplaats in te passen was.

Voor de studenten was de opdracht en het werken voor een echte opdrachtgever spannend, maar ook betekenisvol. Op basis van hun onderzoek deden ze concrete suggesties aan de opdrachtgever, die hun ideeën dankbaar in ontvangst nam.

Kortom, een mooie vorm van samenwerking!

De Rijn spreekt

Wat het water ziet, verandering stroomt

Ik smolt op de wanden van de Alpen, in het oosten van Zwitserland. IJzig koude druppels verzamelden zich in stroompjes en beekjes. Ze polijstten de stenen steeds ronder, gladder en glimmender. Steeds meer van mij kwam erbij. De stroom versnelde, verbreedde, kletterde en bedaarde. Ik vormde de grens: met links Liechtenstein en rechts het Duitse land. Bij Lobith stak ik de grens over en nu ben ik hier. In Arnhem.

De uiterwaarden en het nieuwe Schuytgraaf, Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg, Malbergen en de Laar. En het oude Elden, die ken ik al sinds daar vanaf de bronstijd een handelsroute loopt. Aan de andere oever voel ik de oude binnenstad, hersteld van oorlogswonden. De landgoederen, als groene longen diep met de stad verweven. Ze geven de stad zuurstof, adem, lucht, plezier, ontspanning, biodiversiteit en bieden ruimte voor feest en festival. Eekhoorns en vogels kunnen via de bomen en bossen helemaal de Veluwe over tot aan Apeldoorn en Flevoland. Ook voel ik de koloniale sporen, hoe de weelde van elders plantage-eigenaren in staat stelde hier prachtige huizen, villa’s en sociëteiten te bouwen. Ik voel de verbinding met het verre Indonesië door het Bronbeekpark en haar bewoners. Zoveel plekken van betekenis.

En wat wordt er veel geleerd in deze nieuwsgierige stad! De uitgebreide campus van de HAN, in een groep gebouwen omringd door bomen met een slingerend fietspad er doorheen. Verderop, in Velp, geeft Van Hall Larenstein vorm aan de wereld van morgen. De vele panden van Rijn IJssel met werkplaatsen voor elk denkbaar beroep en grote aantallen studenten, jong en ouder. En zo heel dichtbij, letterlijk verstoppt in mijn oever: de hogeschool voor de kunsten ArtEZ, waar artistieke veranderkracht wordt geoefend en uitgevoerd. In 2026 is Arnhem de Nationale onderwijsstad. Er wonen tweeduizend wo-studenten, zeventien duizend hbo-studenten, viereneenhalfduizend mbo-studenten, ruim negenduizend middelbare scholieren en ruim dertien duizend basisschoolkinderen in de gemeente Arnhem. Dat zijn vijftigduizend vierhonderdvijftig leerlingen en studenten samen. Die leren allemaal.

Ik leer ook. Al millennia lang stroom ik door dit land. Ik weet wat er groeit in mijn uiterwaarden, welke vissen mij doorklieven, welke vogels laag over mij scheren. Ik heb gezien hoe de mens de rivier en het land naar zijn hand zette: dijken, polders en sluizen. Wereldwijde systemen van materiële groei. Ik voel hoe de wereld daar langzaam onder begon te kreunen.

Maar ik zie ook wat er verandert.

Ik zie het mens-gedreven tijdperk dat nu langzaam ten einde loopt. Een tijdperk waarin kennis vooral werd ingezet om te beheersen, te produceren en te consumeren. Onderwijs werd gebouwd om dat systeem te voeden. Maar hier, aan mijn oevers, in deze stad, worden andere vragen gesteld. Hoe leven we samen? Met elkaar én met de aarde? Hoe leren we niet alleen voor een baan, maar voor de wereld die we bewonen?

We staan aan de drempel van een nieuw tijdperk: het symbioceen, waarin de mens niet langer heerst over de natuur maar er deel van uitmaakt. Wederzijds afhankelijk en in samenwerking. Waarin kennis het leven herstelt, persoonlijk, sociaal, economisch. Waar leren niet ophoudt bij de schoolbel en doorgaat in de wijk, op straat, in de tuin, aan de rivier. Moedig, koppig, nieuwsgierig, slim en samen hier in Arnhem, aan mijn oevers.

Ik stroom verder.

De Rijn

Waar stenen ademen

Een stad leert.

In de echo van stemmen op het plein,

in bruggen die verhalen dragen,

in rivieren die ons herinneren aan stroming, aan tijd.

Maar zien wij het?

Of bouwen we muren, waar ruimte had kunnen zijn?

Of vullen we de stilte met plannen, met haast?

Leren zit niet opgesloten in lokalen,

het groeit in ontmoetingen, in ogen die elkaar vinden.

in een stad die niet alleen gemaakt, maar geleefd wordt,

Elke dag opnieuw

Arnhem faciliteert en leert zelf